

BAJAI HONPOLGÁR

Baja és környéke honismereti és kulturális folyóirata

2017. május

XXVIII. évfolyam 5. (319.) szám

Ára: 330 Ft

A Szent László ÁMK homlokzata

E számunk tartalmából

- A bajai keresztény iskola történetéből (Hajdók Róbert, Pestuka Szilvia és Fenyősi Diána írása)
- A Magyar Hidrológiai Társaság száz éve (Szentjóbí Szabó Tibor és Zellei László összefoglalása)
- „Mi az, nektek nem kell a szovjet kapcsolatot?” (Gergely Ferenc tanulmánya, 4. rész)
- Református papfiúból kommunista mártír (Mayer János megemlékezése)
- Néptánc és zene az ecetgyárból (Szettele Katinka interjúja Fajd Flórával és Ölveczky Tamással)
- „Ne ülj rá az Obádovicsomra!” (Zalavári László beszélgetése az Erdei-díjas Obádovics Gyulával)
- Jobb félni, mint ijesztgetni (Mayer János kritikája)
- A 90 évvel ezelőtti, májusi leventenap (Sarlós István forrásközlése)
- A gázvilágítás bevezetése a Bányászi Szálloda-ba (Fábián Borbála forrásközlése)
- Védendő védtelenek: a zöldike (Nebojszki László írása)
- Bustya Olga képei Sándor Boglárka szövegével

Negyedszázados Baján a keresztény oktatás

■ Ebben a tanévben ünnepli 20 éves fennállását a bajai Szent László Általános Művelődési Központ, és idén szeptemberben lesz 25 éve, hogy Baján megkezdődött a katolikus iskolai nevelés.

Már a rendszerváltás előtti évben felmerült az igény a keresztény alapokon nyugvó értékrend helyreállítására. 1989-ben Budapesten megalakult a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége (KÉSZ), amelynek bajai szervezetét 1990. június 3-án, pünkösd vasárnapján alapították. Ez év szeptemberében a könyvtárteremben Várszegi Asztrik püspök úr (későbbi pannonhalmi főapát) előadásában ez hangzott el: „Ez az ország most gazdaságilag, politikailag, erkölcsileg romokban hever. Gazdaságilag, politikailag majd felépül, de az erkölcsi talpra álláshoz legalább egy generációra van szükség.”

A KÉSZ bajai csoportjának nagyobb részét (kb. 60 fő) pedagógusok tették ki. Törvényszerű volt részükről az igény: alapítsanak

keresztény óvodát, esetleg általános iskolát, annak ellenére, hogy nem voltak – nem is lehettek – felkészítve a keresztény nevelésre. A kezdeményezés motorja a KÉSZ titkára, Tarján Levente, a Tóth Kálmán Szakközépiszkola tanára volt. 1991-ben Dankó László érsek úr még türelemre intette a szervezet vezetőit. A németországi Bajor Keresztény Pedagógus Szövetség meghívására tett látogatás hatására 1992 elején tették ért az elhatározás, amelyet már az érsek is támogatott: „Ha elég erősnek érzik magukat, fogjanak hozzá!”

A demográfiai előrejelzéseket figyelembe véve a KÉSZ bajai csoportja nem újabb iskolát akart létrehozni, hanem egy meglévő intézményben szeretett volna keresztény osztály(oka)t indítani. A legalkalmasabbnak a II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola Vöröskereszt téri épülete tűnt, mert mellette egy fedél alatt már működött a keresztény óvoda. Itt már a rendszerváltás előtt – nem nyilvánosan

ugyan, de félreérthetetlenül – próbálkozott a keresztény szemléletű neveléssel Hornyák Ferencné óvodavezető és a köré csoportosult óvónők. Éber András polgármester 1992. március 12-én az egyházakkal való egyeztetés alkalmával be is jelentette, hogy a képviselő-testület és a város vezetése elfogadta a KÉSZ javaslatát, miszerint Baja városában szeptembertől keresztény iskola kezd meg működését. A helyi újságban megjelent hirdetésre eleinte nagy számú jelentkezés érkezett, amelynek alapján indítani lehetett volna első, harmadik és negyedik osztályt, csak a második osztályba kellett volna még jelentkező. Egy hónappal később az önkormányzat által összehívott parázs hangulatú szülői értekezleten – máig tisztázatlan okból – már senki sem kérte a keresztény nevelést. A csoport vezetői érezték, ha most nem sikerül elindítani a keresztény iskolát, akkor belátható időn belül nem sok esély marad erre.

Szentmise az alapkövetétel 125. évfordulóján, 1995-ben

A kitartó hozzáállás és az újabb hirdetés meghozta az eredményt: 19 gyermeket írtattak be a szülők az első osztályba. A kimutatások szerint azonban a város egyetlen iskolájában sem volt üres osztályterem.

Talán a Gondviselésnek köszönhetően még ebben az évben vezetőváltás történt a Tóth Kálmán Gimnázium és Szakközépiskolában; Tarján Levente, a KÉSZ bajai csoportjának titkára lett az iskola igazgatója, így a középiskola „D” épületében (a szabadidőközpontban) indult el az első osztály. A Keresztény Óvoda és Általános Iskola alapító okiratát 1992. augusztus 25-én írta alá Éber András polgármester és Tarján Levente igazgató. A képviselő-testület határozott arról is, hogy az állami támogatás (az ún. „fejkvóta”) feletti városi támogatást megadja az új iskolának is, hiszen ide is a város polgárainak gyerekei járnak. Ezzel országosan is példaértékű döntést hoztak a városatyák. Augusztus 31-én este a Belvárosi templomban tartott Veni Sancte-val és iskolaalapító évnyitó ünnepélyel indult el az 1992-1993-as tanév. A szentmisén Dankó László érsek fogalmazta meg reményét: „Ennek a most induló keresztény óvodának és általános iskolának lesz még Baján középiskolai folytatása is.” Az érsek úr az iskola támogatását később is a szívében viselte, alapítványt létesített, melyet körlevélben ajánlott az egyházmegye híveinek figyelmébe.

Az óvoda és iskola első vezetője Hornyák Ferencné lett. Az osztály első tanító nénije Mauthner Ferencné (Kati néni) volt, aki tanítói diplomáját még az iskolanővérektől kapta, ahol elsajátította a keresztény nevelés és oktatás módszereit. Ő így jellemezte az iskolát: „A tantervünk ugyanolyan, mint más iskoláké, csak mi reggel imával kezdjük a napot. A hittanórák itt szervesen beépülnek a tanításba. A tanórákba, ha csak lehet, beiktatom az Isten jóságát, segítségét... Ezek a gyermekek egyelőre még ugyanolyanok, mint a többiek, de majd a nevelés során válnak másokká. Időben szeretném elérni, hogy a tízparancsolat szerint éljenek.” A délutáni nevelő Balykó Gyöngyvér tanítónő lett, aki akkor végezte el a tanítóképző főiskolát. A német nyelvet Petőczné dr. Kovács Zsuzsa főiskolai docens tanította. Az élet tehát

elindult, ha kicsit furcsa körülmények között is. Ma is nagyra becsüljük azon szülők bátorságát, akik a teljes bizonytalanság ellenére merték vállalni a mostoha körülményeket, és egy induló iskolába vetették bizalmukat.

A második tanévre az önkormányzat az Újvárosi ÁMK Szent Imre téri épületében adott két tantermet, ahol békés testvéri együttműködésben élt együtt a két típusú iskola. A benti élet vidámsága feledtetni tudta a körülményeket, és amikor a városnak nem tellett, akkor a Máltai Szeretetszolgálat segített. Francia adományból kaptak iskolabútort, tornaszereket, melyekből más iskoláknak is jutott. Az anyanyelvi oktatási módszerek közül az intenzív-kombinált olvasás-tanítási módszert („Lovász-módszer”) választották, így a kisiskolások már novemberre tudtak olvasni. Az idegen nyelvek oktatásában a nemzetiségi anyanyelvi oktatási igényeket is figyelembe véve, az emelt szintű képzés mellett döntöttek, heti 3 órában, kiscsoportos bontásban.

Az 1994-1995-ös tanév már *Ginder Antalné* (Gyöngyi néni) vezetésével kezdődött meg három évfolyamon, négy osztályban, összesen 83 tanulóval és 8 pedagógussal. A nagy jelentkezési létszám miatt már két első osztály indult. A szülők segítettek a tantermek felújításában, a Belvárosi plébánia pedig helyet biztosított az egyik első osztálynak és a testnevelés óráknak is. A növekvő tanulólétszám miatt a későbbiekben újabb osztálytermeket kapott az iskola, végül 1995-ben ezt az épületet és a Vöröskereszt téri óvodát Baja Város Önkormányzata ingyenes használatba adta a KÉSZ-nek.

A nevelők nagyon jól tudták, hogy a katolikus oktatás és nevelés nemcsak a hittanórákra, a délutáni foglalkozásokra és a vasárnapi templomba járásra korlátozódik, hanem egyfajta életformát is jelent, amely áthatja mindennapjaikat. A bajai Belvárosi templomban „családok vasárnapja” elnevezésű összejevetelt szerveztek, amely a *családok nemzetközi évében* még nagyobb hangsúlyt kapott. Minden hónap utolsó vasárnapján, a diákmisét követően a gyermekeknek, szülőknek, nagyszülőknek szóló közös programban a játékos sport mellett már csoportos énekművelés is szerepelt.

Már 1991-től minden év novemberében Szent Márton nagylelkűségére emlékezve elevenítették fel a legendát, az első években még az óvodában, a Vöröskereszt téren és környékén, később a Szent Imre téri Keresztény Iskolában és a Sugovica partján. Az iskolai helyszínt hamar kinötte a rendezvény, amely így átkerült a zsúfolásig megtelt Belvárosi templomba. A szülői munkaközösségből ez alkalomra alakult színjátszó kör mutatta be Szent Márton legendáját. Az előadás után fáklyás, lampionos körmenet indult, amely 1996-tól városi rendezvény lett. A programok mellett a forralt bor, a zsíros kenyér és a mézes lúd a felnőttek körében vált hamar népszerűvé. Az ünnep végén az intézmény valamennyi dolgozóját sült libacomb-vacsora várta az ebédlőben.

1995-ben már két éve húzódott a kormánydöntés arról, hogy a ciszterci rend visszakapja-e a III. Béla Gimnáziumot. A bizonytalanság miatt az új tanévre összesen hárman jelentkeztek a már harmadik éve meghirdetett katolikus (ciszter) osztályba, amelyből azt a következtetést vonták le, hogy ilyen irányú középiskolára egyelőre nincs igény. A tantesületben is komoly ellenállás mutatkozott. A helyzet megoldására *Szell Péter* polgármester tett javaslatot: a Miasszonyunkról Nevezett Kalocsai Iskolanővérek visszakapják korábbi épületeiket, az államosítás után hozzá épült részeket megkapná a ciszterci rend, a III. Béla Gimnázium maradna önkormányzati tulajdonban. A tárgyalások után 1996 januárjában az egyházi ingatlanok visszaadásának ügye – ha nem is minden fél számára egyformán – megnyugtató módon rendeződött Tarján Levente igazgató úr hathatós közreműködésével. Baja város jegyzője 1996. február 29-én nyilvántartásba vette a *Szent László Általános Művelődési Központot* mint nem önkormányzati fenntartású közoktatási intézményt. Az intézmény nevét *dr. Kerekes János Károly* zirci apát javasolta, a Szent László-emlékév alkalmából. A Ciszterci Rend Zirci Kongregációja és a Kalocsai Miasszonyunkról Nevezett Iskolanővérek Társulatának tulajdonába kerültek a Tóth Kálmán Gimnázium és Szakközépiskola épületei, minden berendezésükkel együtt. A két rend megbízta a Keresztény Értelmiségi Szövetségének bajai csoportját, hogy működtesse tovább a már 1992 óta keresztény óvoda és általános iskola mellett a katolikus középiskolát is a kifutó rendszerben megszűnő Tóth Kálmán Gimnázium és Szakközépiskola épületében (az iskola kollégiuma egyelőre önkormányzati fenntartású maradt).

A nevelőtestület egyhangúlag támogatta a fenntartóváltást, senki sem távozott világnézeti okok miatt. Az általános iskola igazgatója *Bakos Csaba* lett, aki kilenc évig vezette az intézményegységet, 2005-ben váltotta őt

Panorámakép az udvarról

Bundity Zoltán. Az 1996-1997-es tanévre a 8 osztályos gimnáziumba jelentkezett kb. 50 főből egy 30 fős osztály, a két négy évfolyamos gimnáziumba 83 jelentkezett tanulóból két 33 fős tanulócsoporthoz indult. Kötelező volt a hittanoktatás a katolikuson kívül más felekezetiek számára is. A vízügyi-környezetvédelmi szakközépiskolai képzésben 67 tanuló vett részt, akik választhattak hittan és erkölcsstan között. A korábbi években felvett gimnáziumi tanulók és a gépészoktatásban résztvevő szakközépiskolások kifutó rendszerben még az önkormányzati fenntartású Tóth Kálmán Gimnázium és Szakközépiskola tanulói maradtak. Az ökumenikus jellegű keresztény művelődési központ sajátos vonzerőt gyakorolt a környék oktatáspolitikájára és a hozzá kapcsolódó városi kulturális és sportéletre. Idővel olyan hazai és nemzetközi kapcsolatrendszer alakított ki – részben a KÉSZ, részben az iskolát támogató egyházi kapcsolatrendszeren keresztül –, amely eddig nem volt jellemző erre a térségre. Az intézmény szervesen illeszkedett a város közoktatás-politikai elvárásaihoz, nevelési-pedagógiai programjában a keresztény értékrend hangsúlyozása mellett szorosan együttműködött a város többi intézményével. Érdekes helyzet adódott abból, hogy egyazon épületben, egymás mellett működött a két iskola. Egyik órán a Szent Lászlóban tanítottunk, a következőn meg a Tóth Kálmános gyerekekhez mentünk be. Ez igazából csak adminisztrációs odafigyelést igényelt, a napi munkánkra nem volt hatással, hiszen mindannyian a „mi gyerekeink” voltak.

Baja Város Önkormányzata és a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége között kötött *Közoktatási megállapodás* szerint az intézmény finanszírozását továbbra is az önkormányzat biztosította. Az akkori országos nehéz gazdasági helyzet az intézményre is hatással volt. A közel nulla alapú dologi kiadások tervezetősége súlyos rövid és középtávú gondokat jelentett, amelyeket maga előtt gördített az intézmény: alig jutott pénz továbbképzésekre, eszközfejlesztésre, a beruházásokat pedig el kellett halasztani. Ezek az okok és az egyre növekvő zsúfoltság azonban nem befolyásolta az oktatás-nevelés színvonalát.

Az iskolai oktatás mellett a szabadidő hasznos eltöltéséhez a cserkészet és a szülők bevonásával természetjáró, túrázó, családi kirándulások is jelentő alkalmakat szerveztünk, melyek keretében szűkebb régiókban nemzeti és európai mércével is mérhető értékeket mutattunk be. A keresztény magatartásból fakadóan segítséget tudunk nyújtani a vallási és nemzeti hagyományok ápolásában, a rászorulóknak és az elesettek iránti szolidaritás kialakításában, az egészséges életmód és a család szerepének megerősítésében. Az intézmény művelődési központjából adódóan vállaltuk könyvtárunk bővítését és megnyitását a város polgárai számára, valamint helyszínt biztosítottunk olyan előadások, fórumok szervezéséhez, amelyek szintén az intézmény karakteréhez igazodtak. Járt nálunk és előadást tartott *Várszegi Asztrik* pannonthalmi főapát, *Jelenits István* piarista szerzetes-tanár, *Brüchner Ákos Előd* O.Cist. atya. 1997-ben a csíksomlyói pünkösdi zarándoklaton merült

fel az iskolavezetésben az a gondolat, hogy felelevenítsék Baján azt a Mária-napi szertartást, hogy gyalogos zarándoklatot szerveznek a vodicai kegyhelyre. Egy ilyen hagyomány felélesztése azért nagyon fontos, mert a nevelés legjobb eszközét, a személyes példamutatást alkalmazhatjuk. A zarándokút során sok lehetőség nyílik erre: az idősebb megmutatja, hogy ha fárad is, akkor sem panaszkodik, lemond a vasárnap délelőtti pihenésről, a nagyobb gyerek segít vinni a kisebbnek az egyre nehezebbnek tűnő csomagot, inni ad annak, akinek idejekorán elfogyott a szomjoltója. Vodicán érseki szentmisével zárul a délelőtti program. Idén már 20 éve telik el hasonlóan az a szeptember eleji vasárnap.

Sok év után 1998-ban a tulajdoni kérdés is rendeződött: kiszámították, mekkora volt az önkormányzati kézben maradó III. Béla Gimnázium alapterülete, majd felmérték, mekkora az új építésekkel együtt a mi intézményünké, a különbözetet pedig a végzés szerint ki kellett fizetni a ciszterci rendnek. 1999-ben a jogszabályi változások miatt kiegészítő támogatásokat csak egyházi, illetve önkormányzati fenntartású intézmények kaphattak, így az intézmény vezetése újabb változtatásra kényszerült. Tárján Levente igazgató először *Zakar Ferenc Polikárp* zirci főapátot kereste meg, de ő nem mutatott komoly érdeklődést egy újabb ciszter iskola működtetése iránt. A Miasszonyunkról Nevezett Kalocsai Iskolánövér Társulatának általános főnöke, *Máriai Franciska M. Romualda* támogatta a megoldást, és a Rendi Tanács döntése után elvállalta az intézmény

Panorámakép az udvarról

fenntartói jogait. Ésszerű és érzelmi döntés volt ez az apácarend részéről, mert már 1990. május 2-án Nagy-Pál M. *Consummata* akkori általános főnök kérte a kollégiumunkhoz tartozó „D” épület használatba vételét egy osztály indításához, az egyházmegye főépítésze azonban nem találta alkalmasnak azt.

1999. augusztus 1-jével a Szent László ÁMK fenntartója a *Miasszonyunkról Nevezett Kalocsai Iskolánővérek Társulata* lett. Ezzel véget ért iskolánkban egy 1958-ban indult korszak: a Tóth Kálmán nevét viselő intézmény megszűnt. Az utolsó három évben tudtuk, éreztük, de nem sirattuk, inkább a múltó elköszönést választottuk hittel és munkával. Eötvös József gondolata jut eszembe: „*Haladni csak úgy lehet, ha, míg egyik lábunkkal előre lépünk, a másikon stabilan állunk.*” Nekünk akkor megadatott három év arra, hogy stabil alapokon nyugvó katolikus iskolát vezessünk át az új évezredbe. Az intézményre jellemző sok átalakulás és állandó megújulás során az elődök példájából kiindulva mi is tudtunk olyan maradandó értékrendet megfogalmazni, amelynek megvalósítása az évek során folyamatosan kiteljesedett: a jövő nevelése hitünk és magyarságunk megtartásához. A napi oktatási-nevelési feladatok mellett mindenki számára fontos volt a hagyománytiszteltetés és a hagyományörzés. Azt kívántuk elérni, hogy a Vodicei zarándoklat, a Szent Márton-nap és a Jánoska-eresztés után az Úrnapja ünnepe is visszakapja régi rangját a városban, kifejezésre juttatva ezzel a keresztény hívők együvé tartozását. 51 év után először 1999. június 6-án a szentmise után körmenet indult a Szentháromság téren. A tér különböző pontjain felállított mellékoltároknál horvát, német és magyar nyelven hangzott el a szentségimádás. 2002-ben dr. *Korzenszky Richárd* tihanyi perjel, bencés szerzetes tanár fogalmazta meg hitvallásunkat: „*Sokkal fontosabb az ember, akit tanítunk, mint a tananyag, amit tanítunk. El kell ismernünk, hogy tudásunk csak töredékes. A tudomány elenyészik, de megmarad a szeretet.*”

Veni Sancte 1994-ben

Az ezredforduló tanévét összesen 969 tanulóval kezdtük. Az óvodánkban folyó pedagógiai munkának, az újfajta módszereknek és a „derűs szeretetnek” köszönhetően a 100 férőhelyen 129 gyermeket neveltünk, négy csoportban. Az általános iskola teljes felfutással, 8 évfolyammal működött két épületben, összesen 265 tanulóval. A középiskolában a nyolc évfolyamos „kisgimnáziumban” már négy évfolyam működött. Az első év kivételével olyan sokan jelentkeztek, hogy felvételi vizsgákat szerveztünk. Velük megjelent egy újabb korosztály az intézmény épületében, természetesen minden, a gyermekkorra jellemző jelenséggel: nagyobb mozgásigény, hangosság, ugyanakkor gyerekes, naiv ragaszkodás. E korosztály problémáinak kezelésében akkor még járatlanok voltunk. A négyosztályos gimnázium stabilan megtalálta helyét a város gimnáziumai között, évfolyamonként két párhuzamos osztállyal. A szakközépiskolában – nem túl szerencsés kommunikációs környezetben – lezajlott a profiltisztítási folyamat. Az 1979-től működő gépész (később közlekedés is) szakterület átkerült a Jelky András Szakképző Iskolába. Az utolsó 1-2 évben a feladatváltás következtében már nagyon kevés volt a személyes kapcsolat, az információhiány megnehezítette a szervezést és az irányítást, a legsúlyosabb problémákat a tanulói tevékenységre vonatkozó visszajelzések hiánya okozta. Érettségire épülő szakképzéssel két szakmacsoportban (környezetvédelem és vízgazdálkodás) külön osztályokban működött tovább a szakközépiskolánk. Az iskolához tartozó Hermann Ottó Kollégium neve is megszűnt, és hivatalosan is az intézmény része lett 116 tanulóval. A Türr István Sportszalon tulajdonjoga már 1998-ban tisztázódott, de a tényleges használatba vétele – a Központi Általános Iskola sporttagozata miatt – 1999-től félig, 2000. július 1-től teljes egészében történhetett meg.

A Szent László ÁMK képzési kínálata a következő tíz évben alig változott. A gazdasági helyzet kedvező változása viszont lehetővé tette, hogy az intézményvezetés most már kisebb-nagyobb beruházásokban és átalakításokban is gondolkodjék. 2002-ben a Kátóna József utcai homlokzaton nyílászárócsere- és vakolatfelújítási munkálatok kezdődtek, amelyek során napfényre

került ifj. *Éber Sándor* 1931-ben készült alkotása. A Bács-Kiskun Megyei Falfelújítási és Műemléki Alapítvány támogatásával megkezdődött a restaurálás. A sgraffito témája egybecseng az intézmény keresztény szellemiségével, a felújítása során sikerült megvalósítani azt a legfontosabb célt, hogy az alkotás megőrizze eredeti hangulatát.

A demográfiai hullám a magas tanulói létszám mellett nagy zsúfoltságot hozott magával. Volt olyan tanév, amikor hat osztályból 181-en ballagtak. 2003-ban a férőhelyek növelése érdekében – fenntartói hozzájárulással – a „C” épület jobb oldalán tetőtérbeépítéssel négy új tanterem készült el, ahová szakközépiskolai osztályokat helyeztünk el.

Nem létezhet katolikus iskola és templom egymás nélkül. Régi terv valósult meg 2004. április 29-én: a katolikus iskolává való válás fontos állomásaként dr. *Bábel Balázs* érsek felszentelte az iskola kápolnáját. A rendelkezésre álló lehetőséget úgy használtuk ki, hogy egy régi tantermet alakítottunk át kápolnává. Ennek a szakrális térnek a megléte átlényegíti a mindennapi munkát is: van egy olyan csendes, szent régiója az épületnek, ahová a hétköznapiakban is be lehet térni, az istenhittel meg lehet találni. Iskolánk névadója előtt tisztelegve először 2005. május 29-én *Harmath István* szobrászművész Szent László-mellszobrát avattuk fel a körlepcsőnél, majd 2005. augusztus 29-én került az Iskolakápolnába *Udvardi Erzsébet* Kossuth-díjas festőművész – (zárd)iskolánk egykori növendéke – Szent Lászlóról készített festménye. Mindkét alkotás az elmúlt évek alatt számtalan érzelmi gondolatot inspirált, fontos jelképe lett az intézményünknek.

25 évvel ezelőtt az akkori iskolavezetés és az elkötelezett pedagógusok kijelölték maguknak egy fejlődési irányt. Az idő őket igazolta, nagyon sok mindent sikerült megvalósítani, annak ellenére, hogy az előre kitaposott ösvény a mai napig sem létezik. Intézményünk még jó néhány évig, évtizedig missziós feladatot fog ellátni Baja városában és a régióban. A mi egységes értékrendünk biztosítéka a húsz éves katolikus iskolánk és a falai között folyó katolikus szellemben való nevelés. Ahhoz, hogy az alapértékeink igazán beépüljenek életünkbe, folyamatosan dolgoznunk kell rajta. Ugyanakkor jól tudjuk, hogy azok hamar elveszítik fontosságukat, ha nem keltjük életre újra és újra. A nehéz döntések alkalmával legtöbbször ezek az értékek adnak támaszt, útbaigazítást.

A Keresztény Óvoda és Általános Iskola, valamint a Szent László ÁMK egykori vezetőinek és tanárainak visszaemlékezései alapján írta:

Hajdók Róbert
intézményvezető

Egy kezdő tanár visszaemlékezései 1996-ból

■ Az 1996/1997-es tanévtől a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége működtette az intézményt Szent László ÁMK néven. Ekkor (1996 szeptemberében) kerültem friss biológia-testnevelés szakos diplomásként az intézménybe, és kezdtem meg a tanítást. Addig csak a katedra túloldaláról ismertem az oktatást, így izgalommal telve, a végzős diákoknál alig néhány évvel idősebben kezdtem a munkát. Ez semmilyen problémát nem jelentett, a szinte csak fiúkból álló gépész osztályoktól is mindig maximális tiszteletet és figyelmet kaptam.

Szerencsére nagyon jó tanári kollektíva fogadott. Még együtt dolgozhattam olyan nagyszerű kollégákkal, akiknek szellemi öröksége a mai napig érezhető. Hogy csak néhány nevet említek: *Tóth Katalin, Kelemen Márton, Rátvay Zoltán, Marosvásárhelyiné Gergely Anna, Fekete-Kovács Győző*. Beilleszkedésem többek között az ő nyitott, közvetlen, támoga-

tó személyiségük miatt is zökkenőmentesen zajlott. Különösen az volt meglepő számomra, hogy a szakmai kapcsolaton túl erős baráti kötődések alakultak ki a tanári karon belül, így gyakran szerveztünk közös programokat. Szeretettel emlékszem vissza a Duna-völgyi főcsatorna melletti gyakorlati telepen eltöltött jó hangulatú délutánokra, főzésekre.

Sok élményt adott nekem az akkoriban működő izraeli testvériskolai sportkapcsolat, amelynek keretében diákokat fogadtunk, illetve szerencsére én magam is kint tölthettem egy hetet Izraelben kísérő tanárként. Az iskolában élénk diákélet folyt már akkoriban is. Rendszeres sportrendezvények (pl. Türr-kupa kosárlabdatorna), negyedévente megjelenő diákújság, a nagy népszerűségnek örvendő Hidrológus Szilveszter, a Diákönkormányzati Napok – amelyek keretében az egész épületet átölelő állomásokon versenyezhettek a

gyerekek – is színesítették a tanévet. Vagy a szerenád, melynek során a végzős diákok meglátogatták az osztályukban tanító tanáraikat lakóhelyükön. Ez nemcsak nekem, de a teljes lakótelepi szomszédságnak is felejthetetlen élményt jelentett.

Az ünnepek előtti utolsó tanítási napokon, amikor a diákok elhagyták az iskolát, jó hangulatú együttléttel kívántunk egymásnak boldog ünnepeket. Ezen alkalmakkor borászáttal foglalkozó munkatársaink kóstolót is hoztak nekünk. De említhetem a tanár gölyaavatásokat is, ahol a „régik” kollégák minden fontos történetet elmeséltek a korábbi évekből, így az avatás igazából beavatás is volt. Valószínűleg a befogadó légkörnek, a sok baráti kapcsolatnak, az élénk és sokszínű iskolai életnek is köszönhető, hogy a mai napig is ebben az intézményben tanítok.

Pestuka Szilvia

Diákszemmel a Szent Lászlóban

■ A felkérés, hogy írjak néhány gondolatot a kisiskolás évekről, először nem is tűnt olyan nehéz feladatnak. Miután leültem a laptop elé, hogy visszaemlékezzek azokra az évekre, csak úgy elkezdtek cikázni fejemben a gondolatok. Megpróbálok úgy elmondani, hogy az is érte, aki ott volt, és az is, aki nem.

Az ovis évek után bizony eljön a perc, hogy a szülőknek iskolát kell választaniuk gyermekük számára. Persze nem is olyan nagy feladat ez, ha van már előttünk jó példa, tapasztalat. Mivel a keresztény iskola 1992-ban nyitotta meg kapuit, úgy döntött a család, hogy a Vöröskereszt téri óvoda tapasztalatai után megpróbálunk egy olyan iskolát, amely más lesz, mint a többi. Valóban az volt. Szentmise, hittanóra, egyetlenegy osztály, a régi Tóth Kálmán iskola épületének hátsó kisudvarában a középiskolások között szaladgáló kis elsősök... Ilyen tényleg nem volt máshol!

Az első osztály 1993-ból

Az első és második évben minden új volt, de *Kati néni* szigorja, *Ancsa néni* hittanórái és *Zsuzsi néni* német foglalkozásai könnyebbé tették a tanulást. A többi évet az újjvárosi gyerekekkel egy épületben töltöttük; akkor már nem voltunk egyedül, beindult a többi osztály is. Cserkész táborok, *Sanyi bácsi* fúrlyáórái és még sok más adott lehetőséget arra, hogy jól érezzük magunkat a tanulás mellett.

A negyedik osztály végén ismét új dolog indult: a 8 osztályos gimnázium. Az osztályból nyolcan iratkoztunk be a „kisgimibe”, *Csaba bácsi* vezetésével megkezdődött a keményebb tanulás időszaka. Persze a régi osztálytársakkal még ugyanúgy találkoztunk nyelvórákon, a tesiórákon is együtt maradt a társaság. A hétvégéken rendszeresek voltak a színjátszó szakkörök, a színház-látogatások, az osztálykirándulások, a kenuzások *Tibi bácsival* és a Mecsek-túrák *Attila bácsival*. A nyári szünetben sem szakadtunk el teljesen egymástól, hiszen a cserkész táborok összetartották a csapatot.

Természetesen a versenyekből sem maradtunk ki: volt mindig szavaló- és csevegőverseny, ma-

tematika- és különböző sportversenyek is. Emlékezetesek az énekkari próbák a könyvtárban, a délutáni aerobik a tornateremben. Nagyon sok időt töltöttünk a suliban, néha túl sokat is. De megérte, én mondom, megérte. A farsangi bálakon az egész sulibulizott, közös sportnapok és színjátszás a színházban... úgy igazából! Élmények... élmények... És ha az ebédülő falai mesélni tudnának arról, hogy hány szerelem született és veszett a feledésbe, de még mennyi csalódás, sikeres nap tanúi voltak! Mindig szerettünk az iskolában lenni. Minden reggel ittuk a büfében a poharas kólát, és ettük a meleg szendvicset, és az ablakban ülve kiabáltuk: „*Jó reggelt, Levente bácsi!*” Szerettük... Valahogy a második otthonunk volt. Az osztálytársak miatt? A tanárok miatt? Vagy a légkör tette az iskolás éveket felejthetetlenné...? Vagy az, hogy akkor még tényleg mindenki tudta, ki is az XY a 7.B-ben? Szerettük az évvnyitókón a Levente bácsi unokás történeteit, és nem zavart minket az sem, ha az év végén is hasonló sztori hangzott el. Megtanultunk mindent, ami az induláshoz kellett.

A kisiskolás éveimet a leendő gyerekeimnek szívesen odaadnám, hogy élvezhessék ők is a tanulást, a sok kirándulást, hogy merjenek mások lenni, és ők is ilyen szeretettel gondoljanak vissza 25 év múlva arra, hogy milyen jó volt kisiskolásnak lenni.

Fenyősi Diána

A Magyar Hidrológiai Társaság száz éve (1917-2017)

A társaság közgyűlésén

■ A magyar orvosok és természetvizsgálók 8. nagygyűlésén, 1847. augusztus 21-én Sopronban *dr. Zipszer Keresztély András* szertecebányai természetszakos tanár kezdeményezte egy „földismeit” egyesület alapítását. Indítványát a jelenlévők nagy tetszéssel és lelkesedéssel fogadták. 1848. január 3-án a Nógrád megyei Vidéfalván, a Kubinyiak birtokán lerakták a *Magyarhoni Földtani Társulat*, az első magyar természettudományi egyesület alapjait, megfogalmazták célkitűzéseit, programját. Első elnöke (egészen 1865-ig) *Kubinyi Ágoston*, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatója volt. A forradalom és a szabadságharc következtében a társulat tevékenységének kibontakozása elhúzódtott. Első közgyűlését 1850. július 6-án tartották. A társulat 1851-ben mintegy 80 tagot számlált. Másik vonulatként 1866-ban alakult meg a *Magyar Mérnök Egyesület* 627 taggal. 1872-ben felvette a *Magyar Mérnök- és Építész Egylet* nevet. Első elnöke *Hollán Ernő*, alelnöke *Ybl Miklós* volt. Hét szakosztályának egyike a vízépitési volt.

A Magyarhoni Földtani Társulat működésének első hatvan évében, az 1910-es évekig óriási fejlődésen ment át a hidrológia tudománya és alkalmazásának gyakorlata, hidrológiai, hidraulikai és vízépitési kísérletek, kutatások folytak, létrejött az önálló „vizes” szakirodalom. Érett a helyzet arra, hogy megteremtsek a vízzel foglalkozók szervezettebb együttműködésének kereteit. Az információáramlás segítésére jelentették meg 1870-ben a *Földtani Közlöny* c. szaklapot.

Egy önálló hidrológiai társaság megalapításának gondolata – ma azt mondanánk – „kívülről” jött. *Marenzi Ferenc Károly* örgróf, 56 éves korában nyugalomba vonult császári és királyi tábornok hírlapokban megjelent cikkeiben javasolta a hidrológiai társaság alapítását. *Schafarzik Ferenc* ajánlásával

belépett a Magyarhoni Földtani Társulatba. *Szontagh Tamás*, a Magyar Királyi Földtani Intézet igazgatója, a Magyarhoni Földtani Társulat elnöke támogatta a javaslatot. A háborús események közepette a helyzet nem tűnt alkalmasnak egy újabb tudományos társaság létrehozá-

sára, ezért felajánlotta, hogy a hidrológusok kapjanak egy szakosztályt a társulatban. Ez bátorította *Marenzi*t és jó barátját, *báró Eötvös Lorándot*; a Magyarhoni Földtani Társulat választmányánál 1916. november 8-án kezdeményezték egy hidrológiai szakosztály megalakítását. A választmány 1917. január 31-én élénk vita során megtárgyalta a javaslatot. A vitát *id. Lóczy Lajos* tiszteleti tag döntötte el felszólalásával, melynek hatására egyhangúlag elhatározták a Hidrológiai Szakosztály létrehozását. A február 7-i közgyűlés döntött a szakosztály megalapításáról. 1921-es dátumozással megjelent a hidrológusok önálló lapja, a *Hidrológiai Közlöny*, de csak 1928-ban adták ki.

Bogdányi Ödön titkár kapott megbízást a feladatterületek meghatározására, mint pl. hazánk hidrológiai-hidrogeológiai viszonyainak tanulmányozása, a hidrológiához kötődő szakemberek és rokon területen dolgozók tevékenységének koordinálása. A hidrológiát alkalmazott geológiaként képzelte el. A tevékenységi területeket három csoportba rendezte: oceanográfia – szárazföldi hidrológia – meteorológia.

A tudományos és szakmai munka eredményei fokozatosan jelentek meg a Hidrológiai Közlönyben. Ennek jelentős szerepe volt a különböző tudományterületek, gyakorlatok integrálásában. Szakmai műveltségre kitekintő cikkek is megjelentek. Közkezen forgott *Strömpl Gábor Helyneveink vízrajzi szókincse* c. írása. A Hidrológiai Közlöny tartalomjegyzékei igazolják, hogy a Hidrológiai Szakosztály már szinte minden vízügyi témával foglalkozott, egyre nagyobb hangsúllyal az ivóvíz- és iparivíz-ellátással. Az összefoglalók több idegen nyelven is szerepeltek.

Gyakran körutazásokkal, helyszíni szemlékkel kötötték össze az előadói üléseket. Szerveztek helyi és országos nagygyűléseket. Javasolták, hogy a közigazgatásban vegyenek részt

vízgazdálkodáshoz értő emberek is. Felhívták a figyelmet, hogy a közigazgatási határok nem azonosak a vízgyűjtő határokkal, ezért az együttműködés újfajta módjait is meg kell találni.

A második világháború után, 1948-ban a Hidrológiai Szakosztálynak már több mint 400 tagja volt, míg a Magyarhoni Földtani Társulatnak 230 fő. A létszám növekedése szoros összefüggésben volt azzal is, hogy a háború után már nem alakulhatott újjá a Magyar Mérnök és Építész Egylet, valamint a Mérnöki Kamara sem, így a szakmai érdekképviselet és a „vizes” szakemberek tudományos társadalmi tevékenységének szinte egyetlen színtere a Hidrológiai Szakosztály lehetett. A szakosztály sokféle tudományos és mérnöki tevékenysége eltakarta az anyatársulat karakterét.

A központosítás jegyében létrejött az MTE SZ (Műszaki Természettudományos Egyesületek Szövetsége). E változási folyamatban önállósodott a Hidrológiai Szakosztály. 1949. január 26-án *Magyar Hidrológiai Társaság* néven kivált az anyaegyesületből, és önálló szervezetként csatlakozott az MTE SZ-hez. A központosítás hatott a Magyar Hidrológiai Társaság életére is. A szervezeti működés, irányítás, pénzgazdálkodás érezte ezt leginkább. A szakmai munka most is igazodott a kor gazdasági, tudományos változásaihoz.

Folyamatosan alakultak szakosztályok, területi csoportok. 1949-ben alakult meg az első szakosztály, a limnológiai. 1949 augusztusában a szegedi vándorgyűlésen jött létre az első területi (vidéki) szervezet. A központosításból eredően 1951-ben megszüntették a Hidrológiai Közlönyt. Hiányát érezve 1952-ben újra engedélyezték. A munka többretegűvé vált, új vízügyi szervezetek alakultak, a vízgazdálkodás egyre több szakterületre bomlott. Így a Magyar Hidrológiai Társaság tevékenysége is színesedett.

Nagy jelentőségű volt az *Országos vízgazdálkodási keretterv* elkészítése, *Mosonyi Emil* vezetésével. Pénzszűke miatt az állam csak részlegesen állt a program mögé. A Magyar Hidrológiai Társaság feladatai között nagyobb hangsúlyt kaptak a hidrológiai kutatások új területei, a mezőgazdasági vízhasznosítás. Az interdiszciplináris tudományok serkentőjévé, szervezőjévé vált. Tevékenységének köre országhatáron túlra is átnyúlt. Egyre több szálú kapcsolatot építettek ki oktatási intézményekkel. A szakmai oktatást elméleti anyagokkal és gyakorlatokkal is segítették.

A Magyar Hidrológiai Társaság 1955-ben javaslatot készített a gazdaság és a vízgazdálkodás fejlesztéséhez. Ennek fő szempontjai

a mezőgazdasági vízgazdálkodás, tógazdálkodás, árvízvédelem, víztározás, vízerő-hasznosítás, ivó- és iparvíz-használat, gyógyvíz hasznosítás, szennyvíz kezelés, rádió izotópok használata, továbbképzés. 1956-ban egy időre megbénult a szakmai tevékenység, de „bénán” is dolgoztak. Ezután az új gazdasági folyamatokba kellett a tudományokat beilleszteni. A tagság informálására 1961-ben a Magyar Hidrológiai Társaság Hidrológiai Tájékoztatót adott ki. A Hidrológiai Közöny 1964-től havonta jelent meg, helyet adva több új tudományos gondolatnak és gyakorlatnak. A vízgazdálkodás az új gazdasági rendszerben előbb népgazdasági ágazat, majd népgazdasági ág lett, ami presztízsnövekedést jelentett. A szervezeti élet szükségszerűen változott. Az 1970-es évektől a vízügyi irányításnál sok szervezeti és vezetőváltás történt. E miatt a Magyar Hidrológiai Társaság kapcsolatai gyengültek.

Maga a társaság is erősen tagolt lett. Taglétszáma elérte a 4800 főt, 40 szakosztály, területi, üzemi szervezet működött, de a közélet iránti érdeklődés visszaesett. Csökkenni kezdett a pénzügyi támogatás és a taglétszám. A társaság üzleti tevékenységre kényszerült a költségvetés pótlására. Nem lett zökkenőmentes a hivatalnokokkal való kapcsolat sem. 1980-ban létrehozták a környezetvédelmi feladatok összefogására a Környezetvédelmi Bizottságot. 2008-ban gondozásukban megjelent a *III vízi emlék Magyarországon* c. album szöveggel és képekkel. Ez a szakma művelődéstörténeti remekműve. A Magyar Hidrológiai Társaság a szakma iránti felelősségtől vezérelt stratégiai tervet dolgozott ki a 2016-2019 terjedő időszakra. A Magyar Hidrológiai Társaság nem kampánnyal, hanem 2016 májusától 2017 júliusáig tervezett rendezvényekkel, közgyűléssel, vándorgyűléssel ünnepel. A társaság arra törekedett, hogy szellemi tevékenysége az intézmények, vállalkozások, gazdaság munkájában hasznosuljon.

Méltó módon illik megemlíteni a társaság elnökeit, akik a változó körülmények között is garantálták a szakmai minőséget a működésben. Elnökök: *Vitális Sándor* 1949-1951; *Mosonyi Emil* 1951-1956; *Papp Ferenc* 1956-1961; *Vitális Sándor* 1961-1976, *Illés György* 1976-1985; *Bencsik Béla* 1985-1990; *dr. Juhász József* 1990-1996; *dr. Starosolszky Ödön* 1996-2003; *dr. Ijjas István* 2003-2011; *dr. Szilágyi Lajos* 2011-

A Magyar Hidrológiai Társaság Bács-Kiskun Megyei Területi Szervezete

A területi szervezetek a Magyar Hidrológiai Társaság tapasztalata alapján és segítségével jöttek létre. Baján 1962-ben indult a Felsőfokú Vízgazdálkodási Technikum, és létrehozták a Tóth Kálmán Vízügyi Szakközépiskolát.

Ezek az új intézmények a már itt működő Alsó-Dunavölgyi Vízügyi Igazgatósággal együtt a szakemberek olyan koncentrációját hozták létre, hogy 1965. november 24-én megalakulhatott a Magyar Hidrológiai Társaság 12. Területi Szervezete.

Tevékenysége azonban szakemberek révén a Felsőfokú Vízügyi Technikumban és az Alsó-Dunavölgyi Vízügyi igazgatóságon látenszen már folyt. Jelentős dinamizmust hozott a szervezet munkájába *dr. Zsuffa István*, a Vízügyi Főiskola tanára, aki a Magyar Hidrológiai Társaságban korábban is aktív tevékenységet folytatott: a Hidraulikai és Műszaki Hidrológiai Szakosztály elnöki tisztét töltötte be. A szervezet a szakterületek ötleteiből összeállított munkaterv szerint dolgozott és dolgozik. Tagjai jelentős központi rendezvényeken vesznek részt. Saját rendezvényeiken is több szaktekintélyt fogadnak előadóként.

A területi szervezet gazdag bázissal rendelkezik a szakmai munka területén, tudományos kutatásban, környezet és természetvédelemben, oktatásban. Az alábbi főbb területeken oszlik meg a tagság tevékenysége: vízépítés, hidrogeológia, hidrológia, hidrometria, vízellátás, csatornázás, szennyvíztisztítás, szennyvíz-öntözés, hígtrágya elhelyezés, öntözés, melioráció, halászat, különböző energia hasznosítás, árvízvédelem, folyamatszabályozás, jégvédelem, meteorológia, vízminőség védelem, hidrobiológia, természet és környezetvédelem, oktatás. A taglétszámot a gazdaságban, szakmában, tudományos igényben, szociális körülményben bekövetkezett változások befolyásolták.

A feladatokat bővítette és a létszámot növelte az 1979-ben megalakult Vízmű Vállalat Üzemi Szervezete, Tóth István vezetésével. 2009-ben Vízközmű Tagozattá alakultak, *Szigeti Tibor* elnökletével. A létszámot befolyásolták továbbá a vízügyi ágazatban bekövetkezett változások, a tagság anyagi helyzete. A növekedésre előnyösen hatott az új szakterületek megjelenése. A 2010-es növekedést generálta, hogy a mérnöki, szakértői tevékenység engedélyezéséhez szükséges mérnökkamarai kreditpontokat jelentett a magyar Hidrológiai Társaság rendezvényein való részvétel.

Az elnökök nem protokollemberek voltak, hanem a tevékenység motorjai. Nagy szerepük volt az életképes működés biztosításában. Koordinálták a vízügyi szakemberek, mérnökök, vegyészek, mezőgazdászok, természet és környezetvédők munkáját, kapcsolatot tartottak az önkormányzatokkal.

Elnökök: *Ballai István* 1965-1966; *Vukovary Attila* 1966-1988; *dr. Szent János* 1988-1993; *Cziegler István* 1993-1996; *dr. Halász Rudolf* 1996-2011; *Telkes Róbert* 2011-2015; *Zellei László* 2015-

Munkaterv szerinti rendezvényeik tevékenységük tükré, eredményeik összefoglalói voltak. Álljon itt a változatos rendezvényekből egy csokor! Vízgazdálkodás a Duna-völgyi Főcsatorna mentén, korszerű hígtrágya-kezelés sertéstelepeken, korszerű eszközök, matematikai módszerek a területi vízgazdálkodásban, jégvédekezési szimpózium, Duna anekt a Bács-Kiskun megyei üdülőtavak környezetvédelméről, halgazdálkodás fejlődése, folyamatszabályozási művek építésének műszaki paraméterei, a Vadkerti-tó helyzetének javítása, melioráció szerepe a mezőgazdaságban, a környezetvédelem időszerű kérdései, fitoplankton workshopnak adtak helyet, 18 előadó és 113 fő részvételével nagyrendezvényen vitatták meg a Duna-völgyi árvizek, belvizek ügyét, Vízgazdálkodási Nyári Egyetemet szerveztek a Főiskolával és a TIT-tel közösen, Duna menti Nyár tudományos ülés, Hidrobiológus Napok, a kecskeméti szennyvíztisztító építésével, szennyvíz-öntözéssel foglalkozó tanácskozás, Országos Vándorgyűlést fogadtak és kerekasztal beszélgetést szerveztek a Duna-stratégiáról, emlékülésen méltatták *dr. Zsuffa István* szakmai tevékenységét, nemzetközi konferenciákat szerveztek.

1971-ben alakult az Ifjúsági Tagozat. Programjával színesítette az eseményeket. Hidrometriai tanfolyamot szerveztek, a hidrológiai adatgyűjtés új formáiról tanácskoztak, megrendezték az Ifjúsági Napokat, ahol a szakképzés is teret kapott, programjaiba bevonták a Vízügyi Szakközépiskola technikus jelöltjeit. A programok szakszerűségét, aktivitását a Területi Szervezet hatókörében dolgozó intézmények, vállalkozások garantálták. Mindig követték, néha megelőzték az új problémák elemzését.

A területi szervezet leképezte és munkájába illesztette az ország jelentős vízgazdálkodási feladatait, amelyhez segítséget jelentett a Magyar Hidrológiai Társaság programjainak ösztönző hatása. Ennek is köszönhetően a területi szervezet munkájában egy logikai építkezés tapasztalható a kezdeti víznyerési problémától a Paksi Atomerőmű paramétereinek vizsgálatáig. A látókör bővülése magával hozta a szakmai műveltség erősödését, a szakma humanizálódását.

Nem feledkeztek meg a vízgazdálkodáshoz, természet és környezetvédelemhez kötődő jeles napok megtartásáról sem. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a vízzel kapcsolatos ellentmondások nem csökkentek, s minden eddigénél nagyobb szükség van a rokon területen dolgozók párbeszédére. A területi szervezet ezt tekinti fő vezető gondolatnak további munkájában.

Dr. Szentjóni Szabó Tibor – Zellei László

„Mi az, nektek nem kell a szovjet kapcsolat?” Egy könyv „csontváza”(4. rész)

■ A színház, „az ellenség fészke”

1953-tól a színházi életben is felerősödtek a „kézi vezérrel”, az egyoldalú nemzetközi kapcsolatokkal, a kritikai hangok elfojtásával szembeni hangok. A Nemzetiben bekövetkező stílusváltás ellenére Major Tamás Szovjet színház szerepe a kommunista ember nevelésében c. írásában változatlanul hirdette: „Szakmáikat olyan lelkesen, szorgalmasan, megállást nem ismerve kell tanulmányozni és fejleszteni, ahogy arra a szovjet művészek tanítanak.” Majd feltette a kérdést: hogyan tudjuk tanulmányozni a szovjet színházak munkáját? Először a párt állandó segítségével keresztül – hangzott a válasz –, és nem utolsósorban a bennünket a legnagyobb örömünkre egyre gyakrabban felkereső szovjet művészek tanítása nyomán. Az eredmények záloga tehát – Major szerint – először is a SZU KP és Sztálin elvtárs állandó segítsége. A tizenhat oldalas füzet nyilván még a generalisszimusz halála előtt kerülhetett nyomdába. Az ilyen hajbókolás mellett a színházi élet vezetői szorgalmazták egyes szovjet művészek, zeneszerzők, balett mesterek és karmesterek kikitüntetését is. Alkalmat adott erre a Csinom Palkó c. operett moszkvai bemutatója 1953 áprilisában. A javaslat szerint a jelöltek művészi munkája „jelentős mértékben adott művészeti életünk fejlődése számára konkrét segítséget.” Ugyanakkor pl. Szokolov elvtárs (?) segítségét sértő módon elhárították. Egy 1953. március 23-án kelt feljegyzés szerint: „A színház vezetősége nem látta és bizonyos jelenségekből következtetve még ma sem látja teljesen, hogy színházi életünk szempontjából mit jelent Szokolov elvtárs jelenléte. A színház vezetői semmit sem tettek, hogy a társulat minden tagja érezze és értse Szokolov elvtárs vendégrendezésének nagy jelentőségét.” Ezért laza a próbákon a fegyelem. Ilyen és ehhez hasonló jelenségekre utal egy 1955-ös áttekintés, amikor az elmúlt két év műsorpolitikai irányításában jelentkező „bizonyos fokú liberalizmus”-ról beszél. A Népművelési Minisztérium a Párt segítségével az 1955-1956-os évadra „már jelentősen megjavította a műsorpolitika állami irányítását.” Meg kell szilárdítani a szervezést is, ami „egyszerű jegyárúsítással fajult...” Minisztertanácsi határozat értelmében, 1954 őszétől a közönség jegyárkedvezményben nem részesült, a bevételi irányzatot viszont 70-80%-ban állapította meg. 1955-ben már a színházi élet zászlóshajója, a demokratizálás és a szovjet kapcsolatok (pl. a Sztanyiszlavszkij-körök) szorgalmazója, a Nemzeti Színház is „erősen lecsúszott... a jobboldali elhajlások

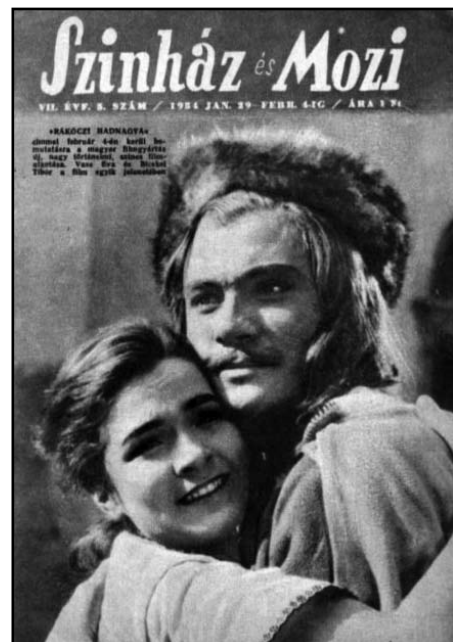
útjára...” Az MDP PB határozatban elemezte a kialakult helyzetet, és határozatot hozott a művészekkel folytatandó beszélgetésről. Néhány megállapítást idézünk a határozatból. Az „írók közötti bizonytalanság, ellenzékiesség itt csapódott le a legjobban, hiszen az írói jobboldali körök kötöttek szoros szövetséget a Nemzeti vezetőségével. A Filmgyár egyes vezetői és dramaturgiai elemei innen merítik újabb és újabb híreiket a szektás kultúrpolitikáról és az adminisztratív eszközök borzalmairól.” A kialakult rossz közhangulattal szemben Major tehetetlen. Ennek a hangulatnak a kifejeződése az a „pártszerűtlen” beadvány is, amelyet tizenhat színész (köztük párttagok is) írt alá. Köztük Major Tamás is, aki később megbánta ezt a lépését. De a vezető színészek jobboldali megnyilvánulásai jutnak kifejezésre a főiskolán is, amely „egyik központja” a párt és állami vezetés elleni közhangulatnak. A Nemzeti Színház vezetése, olvasható a határozatban, nem akar érdeklődést mutatni új szovjet, illetve népi demokratikus darabok iránt.” Tovább folyt a „két lépés előre, egy lépés hátra”. A Színház és Filmművészet 1956/7-8. összevont számában a Magyar Színházi és Filmművészeti Szövetség elnöksége közzétette állásfoglalását. Kijelentették: részt kérnek a párt kultúrpolitikájának formálásából. A 11 aláíró között első helyen Major Tamás neve állt.

Egy 1956. október 12-én kelt jelentésből derül ki, hogy a Kultúrkapcsolatok Intézete fogadást adott a Moszkvai Művész Színház művészeinek, a Gundelben. A tizenegy órakor kezdődő fogadáson a kb. 350 meghívott közül 180-200-an voltak csupán jelen, és „feszélyezett volt a hangulat”. A vendégek külön csoportokban beszélgettek. Később élénk eszmecsere alakult ki. Az első előadáson ugyanis a második, de különösen a harmadik felvonás után sokan elmentek, s a földszint elég foghíjas volt. Tizenegy nap múlva a magyar színházi élet színe-java a népfelkelők között menetelt, szavalt, szervezkedett, küzdött az ország és a színművészet valódi szabadságáért.

Makarencától Makarencóig

Az iskolák államosítása nyomán 1948 és 1953 között megszületett az egységes közoktatási rendszer. Az egész nemzet jövőjét érintő jelentőségét nem lehet eléggé méltatni. A történeti-neveléstörténeti irodalom e téren nem is mutatkozik szűkmarkúnak. Jóval kevesebb szó esik viszont a vele kapcsolatos hibákról, károkról és azok kihatásairól. 1945-ben „leomlott a Magyarországot a Szovjetuniótól elválasztó/elzáró fal... a tudomány, a művészet

úttörő friss levegője csapott be keletről” – hangsúlyozta a propaganda. Keresztury Dezső, a háború utáni második vallás- és közoktatásügyi miniszter viszont arra figyelmeztetett: „jégkorban kezdtünk!” A parlamentben folyó viták során idézték a latin mondást: „Quem dii odere, pedagogum facere.” A népi demokrácia kötelessége ezen változtatni. Ortutay Gyula, akinek minisztersége idején zajlott az államosítás, együtt a „klerikális reakció” elleni harccal, az egyházi iskolák számának drasztikus csökkentésével, azt hangoztatta: „Soha olyan magas, minőségi oktatás még nem folyt a magyar iskolákban, mint most.” Vaskos kötet sem lenne elég tárgyyszerű válasz az idézett kijelentések valóság tartalmára vonatkozóan. Mi csak néhány adattal és személyes emlékeinkkel idézzük ezeket az éveket. Az MDP 1948 júniusi programnyilatkozatában a teljes vallásszabadságot hirdette. A hitét megvalló pedagógus az állásával játszott, s a templomjáró növendék is számíthatott arra, hogy szüleit behívják „elbeszélgetésre”. A szovjet példa nyomán száműzték az oktatásból a burzsoá áltudományok bélyegzett lélektant és szociológiát, amelyek elsajátítása nélkülözhetetlen lenne a nevelés gyakorlatában. A Köznevelésben 1949-től rohamosan nőtt a szovjet oktatásról-nevelésről szóló írások száma, és lassan kiszorultak a nyugati pedagógiai közletről, tudományos eredményekről hírt adó tudósítások. A Pedagógiai Szemle és a Magyar Pedagógia hasonló úton járt. A pedagógiai sajtó számban, sokszínűségében, szakszerűségében

A film- és színházművészet korabeli folyóirata

és stílusában komoly visszaesést mutatott. Az iskolaszervezet állandó változtatásával, például a tanítóképzés terén, több évjárat képzés-nevelését, nevelők, rajtuk keresztül pedig a gyermekek jövőjét befolyásolták károsan. A nyelvtanítás terén mutatkozó káosz tetézte ezt. A hitbuzgalmi egyesületek kiszorítása az iskolákból, az Úttörő és a MINSZ, majd a DISZ beerőszakolása komoly zavart okozott az iskolák pedagógiai irányításában.

A pedagógusoknak még a felsőfokú oktatási intézményekben is félniük kellett az ifjú mozgalmároktól. A Tudományegyetemen és a Pedagógiai Főiskolákon a társadalomtudományi tanszékek voltak a marxizmus-leninizmus-sztálinizmus melegágyai. Itt kaptak helyet a szovjet-magyar kulturális és tudományos csereegyezmény nyomán hazánkba érkező szovjet előadók. A tárgyakat nem a hallgatók hivatásának szükségletei szerint állították össze, hanem az előadói kar adta lehetőségek szerint. Így fordulhatott elő, hogy Oroszország/Szovjetunió történetét három tárgy keretében újra meg újra oktatták (pl. Szegeden). A régészetet, néprajzot, művészettörténetet alig, a segédtudományokat viszont egyáltalán nem ismerhették meg a rendelkezésre álló négy év során, végzésük nem rendelkeztek használható levéltári, könyvtári gyakorlattal. A használatos tankönyveket, szöveggyűjteményeket szovjet szerzők írták. A kötelező olvasmányok zömét a marxista klasszikusok tették ki. Sztálin legfrissebb műveit, főleg a meghatározásait szó szerint illett idézni, „felmondani”, bármilyen tárgyból vizsgázott is a hallgató. A szovjet előadók fellépései operettbe illő helyzeteket teremtettek: tolmácsolás híján a hallgatósággal nem értették egymást. A vizsgák eredményeit a fordítók jóindulata befolyásolta. A katonai tanszékeken folyó terméketlen időtöltés a nyári katonai táborokban töltött egy-egy, majd egy-három hónapos gyakorlatba torkolt. A szovjet mintára szervezett Magyar Néphadsereg szovjet mintára készített ruházata, a célok leküzdésére alkalmatlan fegyverei, a szovjet menetdalok harsogása, a tiszti- és tiszthelyettesi kar ellenséges magatartása terméketlen időtöltéssé züllesztette a szolgálatot. A „kiképzést” szovjet katonai tanácsadók minősítették. Ahelyett, hogy a hallgatóság az egyetemi menzák silány ételmezését, a fűtetlen szobák okozta pihenéshiányt pótolhatta volna, elnyűtten kezdte a következő évet. Szervezett országjárásokról, rendszeres, céltudatos tanulmányi kirándulásokról, külföldi tanulmányutakról szó sem esett. Ehelyett tanulmányozhatták *Tjeplov* remeklését a pszichológia alapjairól, hallgathatták előadást Marx-Engels-Lenin-Sztálin nevelésre vonatkozó tanításáról és az orosz/szovjet tudósok – *Micsurin, Pavlov, Lepinszskaja, Popov, Makarenko*

stb. – úttörő munkásságáról. Annak állandó hangoztatása, hogy az orosz/szovjet tudósok minden tekintetben elsők a világon, épp a fordítottját érte el annak, mint amit vártak. Először elnéző mosolyt, majd ingerültséget, végül dühödöt elutasítást váltott ki a fiatalokból. Ez az örökös hajbókolás azt eredményezte, hogy már a valós eredményeket is kétségbe vonták, elutasították.

Az olvadás ezen a téren lassan jelentkezett. A kritika a közoktatás egész területén, elsősorban a felsőfokú intézmények hallgatósága körében felerősödött. A pedagógiai sajtó ismét részt nyitott a nyugati törekvések számára. Az „osztályidegenek” gyermekeivel szembeni elutasító magatartás enyhült. Követelések fogalmazódtak meg: az általános iskola elhanyagolásának felszámolását, a pedagógusok nem szakmai munkával történő megterhelésének megszüntetését, az idegen nyelvek választhatóságának biztosítását, az ideológiai tárgyak túlsúlyának felszámolását, a katonai tanszékek megszüntetését, az ifjúsági szervezetek pluralizmusát, a széleskörű nemzetközi kapcsolatok helyreállítását illetően. A nevezetes lillafüredi tanácskozás reményeket ébresztett a közoktatás és nevelés valóban demokratikus folytatásával kapcsolatban. Az októberi események során a pedagógusok többsége, összefogva a fiatalokkal, bátran küzdött a célok megvalósítása érdekében.

A „sztálini fény”

1949. december 21. és 1950. április 4. oly közel volt egymáshoz, hogy Sztálin 70. születésnapjának és Magyarország „felszabadításának” méltó ünneplése előkészületei szinte egybefolytak. 1949. november 8-án a Népművelési Minisztérium vezető pártkollégiumi ülésén jelentést hallgattak meg a résztvevők a Sztálint köszöntő ünnepek előkészületeiről. Ez képezte az irodalmi és művészeti főosztály munkájának súlypontját. Feladatuk a munkálatok ideológiai irányítása volt. A beérkezett műveket *Horváth Márton, Losonczy Géza, Andics Erzsébet, Lukács György, Komócsin Zoltán* és „két üzemi propagandista” bírálta. Minősíteniük kellett verseket, versfordításokat, színpadi jeleneteket, novellákat, riportokat. Élvonalbeli zeneszerzők is kitétek magukért: *Szabó Ferenc A sztálini törvény, Kadosa Pál* pedig *Terjed a fény* c. alkotásával tisztelt meg a szovjet nép nagy fia előtt. Szinte minden zenei műfaj képviseltette magát. Már novemberben rendet teremtettek a szovjet könyvek kiadása körüli anarchiának; a kiadók nyakra-főre adták ki, minőségre való tekintet nélkül, 5-10.000 példányban ezeket a köteteket. A felszabadulás ötödik évfordulója alkalmából kiadott művek célját az NM abban jelölte meg, hogy népszerűsítsék a Szovjetuniót. Mutassák be a segítséget, amelyet a magyar népi demokrácia

Makarenko, a „haladó” pedagógia atyja

tőle kapott, ábrázolják a magyar dolgozók tudatában végbement változásokat. A tervezett kiadványok között szerepelt verses antológia, felszabadulási emlékalbum. (Ez 60%-ban a szovjet hadsereg közleményeit tartalmazná.) Piacra kerülne *A mai Magyarország* c. album (minimális kísérőszöveggel), verseskötet *Somlyó György* és mások nagyobb terjedelmű költeményeivel, *Zelk Zoltán* gyermekeknek szánt kötete, a szovjet szerzők közül pl. *Goncsar Zászlóvivők* c. regénye. Az ünnepi kiadványokat a Horizont jelenteti meg. Mindez természetesen fokozott éberség mellett zajlik, hiszen Szovjetunióban is folyt a küzdelem a kozmopolita kritikákkal szemben, és olyan neves alkotók művei is a bírálat keresztútjába kerültek, mint *Katajev*. Az Országos Könyvtári Központ keretében működő Könyvtári Dokumentációs Központ 1950-ben összeállított külföldi kiadványok jegyzéke ennek az éberségnek azt a fokát képviselte, ami már Gerő Ernőnek is sok volt. A következőket írta *Nemes Dezső*nek, aki ekkor a Népművelési Minisztérium politikai osztályát vezette: „Nálunk gyakran kompromittálják az 'éberséget'. Példa erre a mellékelt „bizalmas” könyvjegyzék, melyben többek között Marx Tőkéje, Balzac, Goethe, Molière, Voltaire, Racine stb. szerepelnek egyéb, esetleg valóban bizalmas anyagok mellett. Meg kell szüntetni ezt az éberségi komédiát.”

A háborút követően állandósuló papirhiány 1951-ben érte el a csúcspontját. A tervszerűség látszata mögötti teljes anarchia következtében több százezer kiadvány (egyetemi-főiskolai jegyzetek, szovjet pedagógiai szakkönyvek stb.) került zúzdába. Amikor az MDP gyermek- és ifjúsági szervezete nem kapott kiadványaihoz kellő támogatást, a Grósz-per anyagát 10 000 példányban dobták piacra,

példányonként 6 forintért, *Karl Marx A tőke* c. művét pedig 400 példányban, bibliapapírra nyomták. A fordításokat szovjet szakértők lektorálták, látták el kritikai megjegyzésekkel. Kritikai megjegyzéseket fűztek a *Nagy szovjet enciklopédia* magyar címszavaihoz is. A „szakértők” túlzottan tartották *Bartók Béla* és *Kodály Zoltán* méltatását. Elégedetlenek voltak a könyvrendelésekkel, könyvcserékkel is. 1950 március végén a Mezdunarodnaja Knyiga megbízottja nehezményezte a magyar követségen, hogy a szovjet művek behozatala „jóval alatta marad annak a színvonalnak, amely szükségesnek és kívánatosnak tekinthető.” Hangsúlyozta: a magyar teljesítmény elmarad a többi népi demokráciától, még Albánia is eredményesebb. Ezt panaszolta a Szovjet Írószövetség is. Ezt nem lehetett ellensúlyozni Rákosi Máttyás életrajzával, amelyből a nagykövetség 1952-ben 3000 példányt kért. 1953 tavaszán még a nyugati tánczene és a társastáncok elleni fellépés, valamint a szovjet kiadványok fordításában itt-ott felbukkanó fordítási hibák kiküszöbölése volt napirenden. Júniusban már tartózkodóan fogadták Moszkvában a magyar felsőoktatási delegációt.

1954-ben a „típuskönyvtárak” anyagában a kötetek 79%-a szovjet szerzőktől származott. A Munkaerő Tartalékok Hivatala kifogásolta is, hogy a növendékek (a munkásosztály utánpótlása!) nem találnak a küldeményekben olyan alkotásokat, amelyek iránt érdeklődnek, amelyek szakmai fejlődésüket szolgálják. A küldött anyagok többségét senki sem veszi kézbe, olyanokat pl., mint *Popov Acél és salak* c. írása. Tiltakozásuk nem maradt hatástalan. A Kiadói Tanács megalakulása, különösen pedig a *Nagy Imre* vezette kormány programjának meghirdetését követően a fő kérdés a könyvkiadás helyes arányainak kialakítása volt. Csökkentették a szakmai és a tankönyvek részesedését, és emelték a szép- és ifjúsági irodalomra fordítható papírmennyiséget. Szakmai elemzések hívták fel a figyelmet arra, hogy az

A Nemzeti Színház környéke az 1950-es években

ideológiai tárgyú könyveket szinte kizárólag a pártoktatásban résztvevők forgatják. 1955-ben Magyarországon és a Szovjetunióban is a színvonal lett a döntő. Az ajánlatok visszautasítása nem volt ritka jelenség: a szovjet fél nem kívánt orosz nyelvű magyar kiadványokat terjeszteni, mert kifogásolta egyes könyvek gyenge technikai kivitelezését és felületes orosz fordítását.

1956 tavaszán szaporodtak a könyvtárak állapotával, szükségleteivel összefüggő bírálatok. Fény derült pl. arra, hogy a közművelődésért felelős minisztérium könyvtárának állapota „méltatlan” az intézményhez, helyzete „tűrhetetlen”, működésében gyökeres változás tovább nem mellőzhető. Nem sikerült változtatni azon a szemléleten sem, hogy a szovjet-magyar kulturális kapcsolatok terén a magyar nem tud mit nyújtani a 'Nagy Testvérnek', akiről 1945 óta folytonosan azt hangoztatta a propaganda és az oktatás, hogy a világon a legértékesebb, a legszebb, a leghatalmasabb, a legemberibb és a legbarátabb. A magyar

írók meghívást kaptak a moszkvai november 7-i díszünnepségre. Időközben más teendőik akadtak. A szovjet művek kölcsönzése 1957 első felében a legtöbb könyvtárban nullára zuhant.

A siker vakít

Az MDP Politikai Bizottsága, Titkársága és Adminisztratív Osztálya – az OTSB jelentéseit is figyelembe véve – rendszeresen foglalkozott a testnevelési és sportmozgalom helyzetével, benne a nemzetközi kapcsolatok alakulásával, elsősorban a szovjet-magyar viszonytal. A magyar sportolók, elsősorban a világverő labdarúgó-válogatott sikereit a külgazdaság vezetői is igyekeztek kihasználni. Az éves sportnaptár, a nemzetközi túrák összeállításánál és engedélyezésénél egyre nagyobb figyelmet kapott ez a szempont is. A párt titkársága 1952 végén foglalkozott a nemzetközi sportkapcsolatok helyzetével. Határozatában 22 sportágban száztizenegy találkozózt engedélyezett 1953-ra. 1953. április 7-én kelt feljegyzésében *Kutas István* írta: a szovjetekkel és a népi demokratikus országok sportolóival fennálló kapcsolatok jelentős mértékben megerősítették a magyar könnyűatlétikát, a birkózást és a tornát. Igen jó hatással voltak az olimpia előtti találkozók, labdarúgásban és más sportágakban is. Ám a tapasztalatok felhasználását akadályozták a sportkörök vezetőségében megbúvó ellenséges elemek és a befolyásuk alatt állók. A problémák megoldásában továbbra is közreműködtek a szovjet tanácsadók. (Átlagosan évi 100-150-en.) A sportágak helyzetéről készült jelentés, amely az 1953-as év első felének történéseit összegezte, ugyancsak méltatta a szovjet tanácsadók segítségét. Ez érvényesül, folyamatosan jelen van az OTSB megalakulása óta. A kialakult helyzetben négy fő feladatot jelöltek meg: 1. Az erkölcsi és politikai

Hegyí Gyula egy új sportlétesítmény avatásánál

nevelés fokozott érvényesítését 2. Az MHK erősítését 3. A szovjet atlétika és torna sportmozgalomhoz hasonló alapjainak lerakását és 4. A verseny-rendszeren belül az ifjúsági és az alsó osztályú versenyek megerősítését.

Az OTSB vezetése, elsősorban *Hegyi Gyula* elnök egyre többször volt kénytelen védekezni pl. az Állami Ellenőrzési Központ vizsgálatai nyomán. Egy 1954. július 15-én kelt, az AEK-nak írt védekezésében nem tudta megkerülni a fő probléma megnevezését. Idézzük átiratát: Az 1951-es átszervezéskor „*az irányító és ellenőrző munkában szükség volt új kádereket bevonnai, akik a szakmai ismeretekkel nem voltak tisztában teljes mértékben.*” Teljesen újszerű volt a tervezés, a tervezési munka és a szervezett keretek között történő irányítás és ellenőrzés. „Ezt megvalósítani – írta Hegyi – nehéz harcok árán sem sikerült teljesen.” A sport mozgalom, itt a terv nem azonos a gazdasággal. Az irányelvek alapján formálódó tervet sok esetben csökkentették, de még így sem vált teljesíthetővé. Ez „mutatja bizonyos fokig a vezetők felületes munkáját, közömbösségét a terv teljesítése iránt. Mindez a Szovjetunió példája nyomán történt. „Azóta már nálunk és a Szovjetunióban is beigazolódtott, hogy az ilyenfajta tervezés nem célszerű és nem lehet reális alapokra fektetni.” A testnevelés és sport 1955. évi programja a tervutasításos rendszer csődjén túl sorolja a mozgalom egészében jelen lévő és növekvő hibákat. A tömegek és különösen az ifjúság testnevelése nem fejlődik kielégítően. Az utánpótlás nem éri el a válogatottak szintjét. Egyes sportágak fejlődésében visszaesés tapasztalható. Az iskolai testnevelés a sportmozgalom egyik legelhanyagoltabb területe lett. Az általános iskolai testnevelés alacsony színvonalú. Az iskolák többségében nem működik sportkör. Sok sportegyesület (Honvéd, Dózsa, Építők) igen sok szakosztályt szüntet meg. Túlzott a labdarúgás megkülön-

böztetett támogatása. A nevelőmunka gyenge, nő az anyagiasság, a kispolgári szemlélet, az erkölcsstelen haszonszerzés, a korrupció. Az egyik legnagyobb gond az, hogy a „politikai szempontok nem mindig érvényesülnek... és az eredmények nincsenek kellően politikailag kihasználva.”

Ne feledjük, ezek a megállapítások az arany-csapat londoni diadala és a berni bukás idején születtek! A 2:3-as eredmény nyomán támadt országos méretű felháborodás kényszerítette rá a vezetést a helyzet őszintébb feltárására, cselekvési programok kidolgozására, néhány tétova lépés megtételére. Ezzel együtt indult meg a melbourne-i olimpiára való felkészülés, az irányítási rendszer átalakításának előkészítése és a táboron belüli demokratizálás megvitatása, egy nagy vonzerejű, a nyugati rendezvényekkel szemben versenyképes sportjátékok alapjainak lefektetése. A megújulás éllovasa Csehszlovákia volt, a sort Albánia zárta, amelynek sportvezetői úgy látták, még nem érkezett el náluk ennek az ideje. A magyar vezetők a középmezőnyben keresték a megoldást. Addig, amíg legjobb sportolónk – a labdarúgók kivételével – a kenguruk földjén ápolták a szovjet-magyar sportbarátságot, addig itthonról sokan menekülni kényszerültek a „baráti” tankok elől. Az 1945 óta sikeres sportolók jelentős része szétszóródott a világban.

Úgy érzem, az előadottak után szükségtelen egy részletes összefoglalás. A Szovjetunió törekvései a változó nemzetközi erőviszonyok között lehetőséget adtak a magyar politikai elitnek, hogy a kultúra területén is távlatos eredmények részére törjenek utat. Ezek a lépések nagy áldozatokat követeltek, és vegyes (értékes és káros) következményekkel jártak. A dolgok természetéből adódóan megnyugtató mérleget vonni nem lehet. Az viszont kétségtelen: ha az 1945-ben megkezdett úton haladhatott volna tovább a magyar nép, az arányok

A munkásosztály dicsérete egy kurzusműben

egészségesebben alakulnak, tartósabb alapokat sikerül lerakni a magyar jövő számára. A Szovjetunió és a népi demokráciák közötti viszony pedig a kölcsönös érdekek szerint egyengette volna a népek közeledését. Nem így történt. A kulturális kapcsolatok különböző területén jelzik adatok, hogy a szovjet-magyar viszonyban magyar részről már 1952-ben érzékelhető volt a távolodási szándék. 1953-ban a folyamat felgyorsult. 1954-1955-ben kiéleződött a harc a szembenálló felek között, majd 1956 októberében átszakadt a gát. A tanulságokat több évtized múltán sem árt levonni.

– vége –

Gergely Ferenc

A Bajai Honpolgár

friss számai városunkban jelenleg az alábbi helyeken vásárolhatók meg

Ady Endre Városi Könyvtár és Művelődési Központ,

Munkácsy Mihály utca 9.

BÓNUSZ ABC,

Vöröskereszt tér 1.

CBA Belvárosi ABC,

Eötvös utca 1.

CBA Delta Market,

Szabadság utca 44.

Cserba Optika,

Batthyány Lajos utca 18.

Lira Könyvesbolt,

Déri Frigyes sétány 5.

Nagy István Képtár,

Arany János utca 1.

Sirály ABC, Sirály utca 4.

Tourinform Iroda, Baja Marketing Kft.,

Szentháromság tér 11.

Okos Játékok boltja Eötvös u. 7.

Gazdabolt Piaccsarnok

Kérjük,
támogassa Ön is
a lapunkat kiadó

Bajai Honpolgár Alapítványt
személyi jövedelemadójának

1%-ával!

Alapítványunk adószáma:

19047403-1-03

*Támogatását
előre is köszönjük!*

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

Lapunk a 2017. évre is előfizethető.

*Érdeklődni az alábbi telefonszámon
lehet: 79/322-600*

A Bajai Honpolgár

példányonkénti ára: 330 Ft.

Előfizetési díjaink a következők.

Helyben (házhoz szállítva) 4 000 Ft

Vidékre (postaköltséggel) 7 400 Ft

Külföldre (postaköltséggel) 14 000 Ft

Fizessen elő, hogy biztosan megkapja!

Bajai Honpolgár Alapítvány

Református papfiúból kommunista mártír

100 éve született Losonczy Géza

Losonczy Géza (1917-1957)

■ A 20. század magyar történelmének számos olyan ellentmondásos figurája van, akik egyes tevékenységeik alapján a nemzeti panteon részei lehetnének, ám múltjuk néhány fejezete miatt alakjukra joggal vetül árnyék. Nyugodtan közéjük sorolható a Nagy Imre-per egyik áldozata, az éppen 100 éve Érsekcsanádön született Losonczy Géza is. Életének csak viszonylag rövid időszaka kapcsolódik környezetünkhöz, ám fordulatokban gazdag életpályájának vázlatos áttekintése az évforduló kapcsán talán nem indokolatlan, főleg hogy neve az utóbbi idők megemlékezéseiből kikopni látszik.

A későbbi kommunista politikus 1917. május 5-én született, *id. Losonczy Géza* református lelkész és *Réthy Ilona* házasságából. Családjuk nem volt bácskai eredetű, édesapja (baranyai református tanító fia) lelkészi szolgálata révén kerültek az akkor Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyéhez tartozó településre, ahol hamar megbecsülést szerzett magának a falubeliek körében. (Az anyai nagyapa, Réthy Lajos egyébként polgári iskolai rajztanár, festőművész volt Cegléden.) Másik fiúgyermekük, György is Érsekcsanádön született.

Elemi iskolai tanulmányait Losonczy a helyi osztatlan népiskolában kezdte, és kitűnő eredménnyel zárta. Az 1927/28-as tanévtől a Ciszterci Rend III. Béla Gimnáziumának tanulója lett Baján, osztályfőnöke az iskolában frissen kinevezett szerzetestanár, *Barta Lénárd* volt. Összesen két tanévet töltött itt, 55 tanulóval induló osztályában a jobb tanulók közé tartozott, magaviselete is példás volt. (Második tanévében csak mennyiség-tan, latin nyelv és testgyakorlat tárgyából kapott jó osztályzatot, minden másból jelest.) Édesapja korai, 1928-ban bekövetkezett

halála után nem sokkal azonban édesanyja a gyerekekkel visszaköltözött Ceglédre, ahol 1929-34 között Losonczy a Kossuth Gimnázium diákja volt, ám innen egy diákcsinny (egy pajzán katonanóta eléneklése) miatt eltanácsolták, így végül a hajdúböszörményi Bocskai Gimnáziumban érettségizett. 18 éves koráig vallásos, az egyházi életben részt vett, aktív cserkész is volt. Életrajzírója, *Kövér György* szerint már gimnazista korában feltűnt viszont „túlzottan önálló magatartása”, amely megfert azzal, hogy „elfogadta az iskola szigorát, illetve alkalmazkodott hozzá”. Bár családja (alsó) középosztályi életszínvonalon élt, már ifjúkorában kialakult benne az érzékenység a szociális igazságtalanságok iránt.

1935-től Debrecenben, a Tisza István Tudományegyetem magyar-francia szakán folytatta tanulmányait. A marxista eszmékkel itt ismerkedett meg a Márciusi Front debreceni szárnya, olvasmányai és kommunista barátai (*Zöld Sándor, Donáth Ferenc*) révén. Erősen vallásos kötődésű családja nem nézte jó szemmel a fiú baloldali fordulatát, majd politizálását, ám eltántorítani nem tudták ettől. Identitásváltása, a vallástól, jobboldali gondolkodástól való elfordulása azonban súlyos belső konfliktusokkal járt együtt, amelyek pszichoszomatikus tüneteket (gyomorfekélyt) is okoztak. (Ezek később is előfordultak nála.) 1939-ben egy félévet a bésançonai egyetemen töltött, eközben lépett be (Párizsban) az illegális magyar kommunista pártba. Októberi hazatérése után emiatt rövid időre letartóztatták, illetve rendőri felügyelet alá helyezték. Középkolai tanári oklevelét 1941-ben szerezte meg, de *Kállai Gyula* jóvoltából már 1940 márciusától újságírógyakornokként a Népszava kulturális rovatánál dolgozott. Részt vett a lap 1941. évi karácsonyi, népfregetes összefogást sürgető számának összeállításában, 1942 elején pedig a Magyar Történelmi Emlékbizottság megalapításában.

A nagy kommunista lebukások után 1942-től illegálisba vonult. Részt vett az illegális Szabad Nép néhány számának szerkesztésében, Donáth Ferencel együtt szervezték a Békepárt 1944. januári memorandumát. A német megszállás után egyik meghatározó szervezője a Magyar Frontnak, amely szerepre nemcsak származása, tehetsége és műveltsége képesítette, hanem alkata és kapcsolatrendszere is. 1945-ben vette feleségül az ismert kommunista új-

ságíró, Haraszti Sándor lányát, Máriát. Saját közlése alapján tudható, hogy házassági szándékának politikai motivációi is voltak: „(...) Ebben a lépésben a feleségem iránt érzett szerelmemen kívül az a tudatos törekvés is vezetett, hogy kommunista nevelésű lányt vegyek feleségül. Nekem a családom, a rokonságom serdülő korom óta sok keserűséget és szenvedést okozott, s minél inkább fejlődtem politikailag, annál inkább nőtt gyűlöletem politikai-emberi magatartásuk iránt. Ezt a családot, amelybe születtem, nem én választottam magamnak. De azt a családot, amelyet én alapítok, én választom. Ezért választottam Haraszti Máriát, (...), aki már az illegalitás alatt segített a pártnak (...), s akiből megbízható, elvileg, jellemben szilárd feleség válhat.”

Az általa súlyos betegen megélt „felszabadulás” után egy ideig pályája meredeken ívelt felfelé: 1946-tól az MKP Központi Vezetőségének (KV) póttagja, 1948-tól miniszterelnökségi, 1949-től népművelésügyi államtitkár. Újságíróként és államférfiként aktívan részt vett a koalíció szétrobbantásában, a kulturális élet bolsevizálásában, a „haladó szellemű” sajtó megteremtésében (l. erről Gergely Ferenc *„Mi az, nektek nem kell a szovjet kapcsolat?”* c. cikkorozatát lapunkban). Főállásban 1945-től a Magyar Kommunista Párt hivatalos lapja, a Szabad Nép belpolitikai főmunkatársaként dolgozott. 1945 júniusában az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja lett, de parlamenti képviselővé választották 1945 novemberében, majd 1947-ben és 1949-ben is. 1948 őszén helyet kapott a KV Agitációs és Propaganda Bizottságában is. 1949-ben – számos társához hasonlóan – helyeselte a Rajk-pert, fenntartások nélkül hitt a volt bel- és külügyminiszter és vádlott-társai bűnösségében, szeptemberben a Szabad Nép vezércikkében durva kirohanást intézett ellenük. Keményvonalas kommunistaként egy másik vezércikkben alaptalanul megtámadta Bartók Bélát is, és „kitessékelte” a magyar kulturális hagyományból.

Hiába volt azonban ez az ügybuzgalom (vagy fanatizmus?) is, hamarosan maga is az általa kiszolgált rendszer áldozata lett: előbb államtitkárságától fosztották meg (ekkor apósa már börtönben ült), majd a Szépirodalmi Kiadó vezetőjévé „fokozták le”, végül az ún. selejtlista-ügy ürügyén 1951-ben az ÁVH letartóztatta. (Őt tették felelőssé az antikvárium állományából származó értékes külföldi könyvek bezú-

Losonczy Géza a szintén bajai származású Tánczos Gáborral a Petőfi Körben

zatásáért.). Ezt követően kizárták a pártból, majd – koholt vádak alapján – 15 év börtönre ítélték. „A párthoz való viszonyom, a hivatali munkám, a magánéletem szinte egyszerre jutott a tönk szélére. Csak magamat okolhatom.” – írta erről a kommunista önkritika jegyében.

A börtönből végül 1954 augusztusában súlyos betegen, testileg-lelkileg megtörve szabadult ki: fél tüdejét el kellett távolítani, a következő egy év nagy részét kórházban, illetve szanatóriumban töltötte. Jogilag 1955-ben rehabilitálták. Már előbb kinevezték a Magyar Nemzet főmunkatársává, bár ténylegesen csak 1955 decemberétől dolgozott ott. 1954-ben, Nagy Imrével való személyes találkozása után csatlakozott a miniszterelnök által vezetett körhöz, és a sztálinizmus kritikusává vált, aki a szocializmus megújulását hirdette. (Hogy ebben gyökeres világnézeti megújulás, a korábban istenített rendszerből való kiábrándulás vagy egy párton belüli hatalmi harcban való állásfoglalás volt-e a döntő motívum, szinte lehetetlen eldönteni.) Mindenesetre Losonczy inntől Nagy Imre és programja állhatatos híveként mutatkozott. 1955-ben – amikor Rákosi megkísérelte

helyreállítani 1953-ban megrendült hatalmát – egyik szervezője volt a nevezetes írómemorandumnak, amelyben a kulturális élet „újrasztaálinizálása” ellen tiltakoztak. Visszaállított párttagsága birtokában a Nagy Imre-csoport képviselőjeként mondta el 1956 júniusában a Petőfi Kör sajtóvitáján megrendítően önkritikus beszédét.

Az 1956-os forradalom kirobbanásának éjszakáján (október 23-24.) kooptálták a KV-ba, sőt a Politikai Bizottságba is, de utóbbit elutasította, mert kiállt a felkelők – a pártvezetés által akkor még elutasított – követelése mellett, sőt a határozatlan Nagy Imrét is keményen bírálta. Ezekben a napokban párton belül heves vitákat folytatott a forradalom ellen fegyverrel fellépni kívánó elvtársaival is. Október 30-án az utolsó Nagy Imre-kormány államminisztere, másnap az MDP feloszlása után megalakult MSZMP hétfős Intéző Bizottsága tagja lett. A szovjet intervenciót követően – a kormány más tagjaihoz hasonlóan – november 4-én a jugoszláv nagykövetségen kért menedéket, ám amikor november 22-én a szabad elvonulás ígéretével elhagyta a szomszédos ország külképviseletét, a szovjet hatóságok elfogták, majd a romániai Snagovba

internálták. (Fogsága idején az 1956 őszi eseményekről részletes feljegyzéseket készített, amelyek a kutatás fontos forrásai.)

1957-ben tartóztatták le, majd Budapestre szállították, a Nagy Imre és társai ellen indított perben a másodrendű vádlott szerepét szánták neki. Elítélni azonban már nem tudták, mert a Fő utcai börtönben éhségsztrájkba kezdett, fizikai állapota leromlott, börtönpszichózisra kiújult, és 1957. december 21-én, máig tisztázatlan körülmények között életét veszítette. Egyes vélemények szerint a mesterséges táplálásba halt bele, mások szerint betegség (ideg-összeroppanás és tüdőgyulladás) végzett vele, de egyes fogolytársainak bizonytalan hitelű állítása szerint agyonverték. A legvalószínűbb az, hogy nem kapott orvosi ellátást: egyszerűen hagyták meghalni. Halálhírért csak a Nagy Imre-perben kivégzettekével együtt hozták nyilvánosságra. 1989. június 16-án az 1956-os áldozatokkal együtt őt is újratemették.

Életpályájának számtalan fordulata volt; többször is kényszerült nézeteinek teljes revideálására. Fanatikusan hitt a kommunista rendszer megvalósíthatóságában, ám úgy tűnik, ő valóban képes volt a saját sztálinista múltjával való szembefordulásra és a nyilvános önkritikára. 1956-ban – sok kommunistához hasonlóan – gyakran maga is sodródott az eseményekkel, ám az elsők között volt, aki a történeteket nemzeti demokratikus felkelésként, majd forradalomként értékelte. Készen mutatkozott arra is, hogy tudomásul vegye: pártja el fogja veszíteni vezető szerepét. Kiállásáért súlyos árat fizetett; hiába hitt mindvégig a baloldali eszmékben, hiába maradt – utolsó feljegyzéseinek tanúsága szerint – szocialista (és demokrata) meggyőződésű, végül – alig 40 évesen – mégis azok küldték a halálba, akikkel egykor azonos elveket vallott.

Mayer János

Losonczy Géza családjával, 1956

**Megjelent és kapható
a Bajai Honpolgár
folyóirat
repertórium
(1989-2014)**

c. kiadvány, *Jász Anikó* kolléganőnk munkája. A 25 év minden szerzőjét és írását feldolgozó mutató 1500 forintért a <http://virtuarium.eu/home/212-bajai-honpolgar-repertorium.html> oldalról tölthető le, vagy CD-lemezen a <http://virtuarium.eu/home/213-bajai-honpolgar-repertoriuma-cd.html> oldalon vásárolható meg

Népzene és néptánc az ecetgyárban

Fajd Flórával és Ölveczky Tamással a Danubia Népzene és Néptánc Tagozat megalakulásáról

■ *Hazaköltözve Bajára, első dolgom volt, hogy felkeressem a Danubia Népzene és Néptánc Tagozatát, ugyanis a táncstanulás, a táncházba járás a budapesti éveimnek is meghatározó része volt. Itt találkoztam FAJD FLÓRÁVAL, aki az artézi kút melletti épületben óvodásoknak, kisiskolásoknak, felsősöknek és felnőtteknek oktatja a néptánc alapjait, illetve ÖLVECKY TAMÁS zenésszel, aki 2016 szeptembere óta a népzene- néptánc- népi ének tagozat vezetője. Színvonalas munkájuk hiánypótlónak számít a térségben, ezért is kértem őket arra, hogy a Bajai Honpolgár számára az ide vezető útkról, oktatói tevékenységükről, mindennapjaikról és a jövőbeni terveikről beszéljenek. Arról is beszéltek, mi indította el őket ezen a pályán.*

Táncos pár és az utánpótlás

Ölveczky Tamás: Engem leginkább a szüleim, illetve a szüleim barátai, akik között voltak zenészek, népzeneészek is. A szüleim néha előszedték a bakelitlemezeit, én meg aztán egyre gyakrabban. A családban senki nem művelte, de mindenki szerette a zenét, sokat énekeltek. Emlékszem olyan házibulikra, amikor a villáskulcsokból lett a xilofon, mindenki zenélt – még a biciklipumpán meg a motorháztetőn is – enyhén alkoholos állapotban. Népdalokat énekeltek, népzeneét hallgattak, meg persze mindenféle mást is: Led Zeppelint, Black Sabbathot, Pink Floydot...

Fajd Flóra: Nálunk sem volt a családban előzménye, maximum a *Jó ebédhez szól a nóta*, amit a nagyszülők rádiójából hallhattunk. Persze éneklés nálunk is volt, meg másféle, igényes zenék, de semmi egyéb. Viszont az általános iskolában működött egy néptánc-csoport, amelyet éppen akkor vett át egy fiatal tanárnő az idősebb kollégától, és akkor hirdették meg szakkörszerűen a

táncot, amelyre én olyan hat-hét évesen, rövid, tüsi hajjal (amit éppen előtte vágattunk le) valami belső indítatásból jelentkeztem. A tanárnő először meg is lepődött, később viszont ennek és még két táncsoportnak lelkes tagja lettem.

– *Mikor kezdtetek el hivatásszerűen népzenevel, illetve néptáncal foglalkozni?*

Ö.T.: Én egyfajta magányos farkasként kezdtem, aztán a komáromi Állami Zeneiskola volt az a hely, ahol már táncházmozgalmas zenészekről tanultam, mondhatni másodkézből, hiszen ők meg a táncházmozgalom alapítóitól tanultak, majd folyamatosan képezték tovább magukat. Akkor, a 80-as évek közepén még nem volt sok ilyen intézmény az országban. A zeneiskola tanárai közt olyan haladó gondolkodású emberek voltak, akik már akkor érezték, hogy a népzene is ér annyit, mint a klasszikus zene. Ezért azt párhuzamosan tanították, mindenki azt tanulhatott, amit szeretett volna. Akkoriban kezdtem el komolyabban népzenevel foglalkozni.

F.F.: Zeneiskolába én is jártam elsőtől fogva, de számomra a tánc volt meghatározóbb. Elsőben vagy másodikban kezdtem el táncot tanulni, aztán negyedikben már a felsősöknél is táncoltam, hetedik-nyolcadikban pedig egyszerre három táncegyüttesben is: az általános iskolaiban, valamint a Veszprém Táncegyüttes felnőtt és junior csoportjában. Ez heti hét néptáncpróbát jelentett, és volt olyan napom, amikor délután kettőtől este kilencig táncoltam. Ekkor már teljesen szerelmese voltam a néptáncnak. Tizennyolc évesen pedig, a csoport elismeréseként, megkaptam az adott évre szóló, legjobb női táncosnak járó nívódíjat.

– *Hogyan alakult tovább a pályátok?*

Ö.T.: Én nagyon fiatalon, tizenhat évesen leléptem otthonról, majd először Tatára mentem, ahol *Bottyán Ildikó* zenekarához csatlakoztam, aztán Pestre. Akkor azt hittem, hogy vagány, most inkább azt mondom, hogy elég csavargóra vettem a figurát,

ugyanis egy lyukas farmernadrágban, egy szál klarinétal a kezemben érkeztem a fővárosba, ahol hamar találkoztam az ottani, tánc házaspár zenészekkel, és egész komoly zenekarokban is muzsikáltam. Egy darabig a Métásokkal, utána a Jánosi Együttesben, de majd' minden jó zenésszel álltam fent a színpadon. Csak nagyon fiatal voltam még ehhez, és természetesen más dolgok is érdekelték (vagy jobban érdekelték), és a személyiségem is még elég kialakulatlan volt, ezért nem vezetett egyenes út a sikerhez.

F.F.: Azért mentem Budapestre továbbtanulni, hogy ott folytathassam a néptáncos pályámat. Profi táncos szerettem volna lenni, de közben felvettek a Pető Intézetbe, és hogy legyen civil szakmám is, ez választottam. Viszont a tanulmányaimmal párhuzamosan elkezdtem a Válaszútban táncolni, a Pető Intézet befejezése után pedig elvégeztem a Táncművészeti Főiskolát. Aztán Budapesten több csoportot is vezettem, óvodásokat, kisiskolásokat és felnőtteket egyaránt, közben pedig konduktorként is dolgoztam. Ennek kapcsán is érdekelt és nagyon megmozgatott, hogyan lehet a különböző korosztályokat különböző módon tanítani. Aztán összeállt a fejemben ennek a pedagógiája, és úgy veszem észre, hogy ez különleges dolog. Mert aki óvodásokat tanít, az általában az idősebb korosztállyal nem mindig találja meg a hangot, vagy aki idősebbeket tanít, az a gyerekekkel nem tudja, hogyan kell, hogyan érdemes velük beszélni, táncot tanítani, lebontani az adott mozgásanyagot.

Ö.T.: Igen, differenciálni kell, és átgondolni, hogy mit csinálunk, mi a cél, kikkel csináljuk, és azt milyen módon tesszük. Mindezt pontosan definiálni kell. Mi sokkal többet igyekszünk gondolkodni, mint az általában az oktatásban szokás, mert a dolgok hogyanját és miértjét is próbáljuk átadni, az óvodásoknak az óvodások szintjén, a felnőtteknek a saját szintjükön. És nemcsak a néptáncot meg a népzeneét, hanem azt a szellemi háttérrel is, ami ehhez hozzátartozik. Mi nemcsak zenélünk, hanem fölkészülünk a színpadi megjelenésre, én például praktikus tanácsokat adok a gyerekeknek, hogyan tudnak úgy együtt muzsikálni, hogy segítsek, és ne zavarják egymást. Tehát egy csomó olyan területét érintjük a művészetnek, amely nem feltétlenül tartozna a hangszeres vagy a néptánc órához, de mi megpróbáljuk beletenni.

Már a kicsik is ügyesen húzzák

– **Hogyan kerültek Bajára? Milyen út vezetett a Danubiához?**

Ö.T.: Budapest után sok helyen megfordultam. Hosszabb-rövidebb ideig játszottam különböző zenekarokban és dolgoztam a vendéglátásban is. 2002-től a vajdasági Zentán laktam, ahol sokat muzsikáltam a vajdasági zenészekkel (majdnem mind-egyikkel), miközben üzletvezető voltam egy pizzériában. Aztán Kalocsára költöztem, és a hartai, valamint a solti művészeti iskolában dolgoztam. Amikor Bajára jöttem, megkerestem az alapítványi fenntartású Danubia Művészeti Iskolát, teljesen idegenként bekopogtam, és elmondtam, mit szeretnék. Találkoztam az igazgatóval meg az igazgató-helyettessel, akik úgy döntöttek, hogy bár a tanulmányaim még folyamatban vannak, de próbáljuk meg, dolgozunk együtt. Azóta vagyok a Danubiában, immár 11 éve, ha jól számolom. Azóta tanítok népzene és klasszikus zenét, igény szerint. A Népzene és Néptánc Tagozat pedig tavaly szeptember óta működik, ez tehát az első tanévünk. Előtte több helyen is tanítottam, például Vaskúton meg Nagybaracsán, de a kiscsávolyi Speciális Iskolában még most is, a tagozat megalakulása után is tanítok, ez a tizenegyedik év, hogy speciális nevelési igényű gyerekeknek népi furulyát oktatok. Persze az ottani gyerekekkel teljesen más módszereket használlok.

– **Erre külön képeztettek, vagy te magad fejlesztetted ki ezeket a módszereket?**

Ö.T.: Magam fejlesztettem ki, ami nagy kihívás volt, de ugyanakkor nagyon élveztem is. Fiatal, agilis tanárfejjel nekiugrottam a feladatnak, mára pedig úgy érzem, hogy megbirkóztam vele.

– **Miben más ezekkel a gyerekekkel dolgozni?**

Ö.T.: Ezek a srácok – mintegy 20-22 gyerek – nem tudnak kottát olvasni, és a legtöbbjük évek alatt sem tudja ezt megtanulni. Tehát teljesen más módszereket kell a zene átadására alkalmazni. Mivel látás és hallás útján tanulnak, ezért sokkal többször kell meghallgatnunk a dalokat, illetve a velük való személyes kapcsolatomnak is másnak kell lennie, mert akkor tudok velük bánni, akkor tudom őket figyelmeztetni, miután a tanórán sokkal speciálisabb és extrémebb helyzetek tömkelegét kell megoldani. Ráadásul a csoportos órán sokkal kevesebb időm van a gyerekekkel külön-külön foglalkozni, mint ahogy az a művészetoktatásban általában megadatik, ahol egy-egy gyerekkel egyedül vagy másodmagával találkozom. Sok esetben, bizonyos szempontból nem veszem figyelembe, hogy ők sérültek, hanem megkínálom őket ugyanazzal a munkamorállal, amit az egészséges gyerekeknél is alkalmazok. Akik bírják, azok akár kiemelkedően nagy teljesítményre is képesek.

F.F.: Nekem idén nyáron lesz a negyedik éve, hogy Baján vagyok. Mi Tamás miatt jöttünk ide, azóta én is a Danubiánál dolgozom – leszámítva azt az időt, amikor kisfiam, Vince született. Amikor ideköltöztünk Bajára, én is több helyen tanítottam, aztán tavaly nyáron közös beszélgetések alapján oda jutottunk, hogy jó lenne nem csak egy iskolában, környező faluban tanítani, hanem egy központi helyen, ahová bárki eljöhét, aki szeretne kicsit komolyabban, színvonalasabban néptáncot, illetve népzene-t tanulni, méghozzá egy minőségibb helyen. Ilyen, ha jól tudom, nem is nagyon van az országban, hogy egy iskolán belül a kettőt együtt, egy helyen lehessen megtenni ilyen széles körűen.

– **Hol van az iskola, hogyan találtatok rá az épületre?**

F.F.: Ezt az épületet ecetgyárként ismerik Baján – ezt én is utólag tudtam meg –, mi pedig úgy találtunk rá, hogy az iskolának kerestünk épületet, és mivel előtte már úgy alakították át, hogy majd különböző táncos és fitnessfoglalkozásoknak adjon helyet, ezért viszonylag ideális volt arra, amit mi szerettünk volna elkezdni, így rögtön rábólintottunk.

– **Mit tud a népzene, illetve a néptánc közvetíteni?**

F.F.: Az én részemről hangsúlyozni szoktam, hogy a néptánc, a népi gyerekjátékok, illetve a hagyománynak ez a része nagyon összetett dolog, amire a gyerekeknek óriási szükségük van, mert indirekt módon tanulnak meg olyan dolgokat, amit később hasznosítani tudnak. A táncban egyszerre találkoznak a ritmussal, az énekkel, finom és nagymozgásokkal, térérzékeléssel, mindazzal, amit a fejlesztő pedagógiában is alkalmaznak direkt módon. Ezeket az alapokat a kisebb korosztály indirekt módon sajátítja el a tánctanulás során. Később, a csoportdinamika beindulásakor, egyfajta kulturális-szociális tanulásnak, az egymás iránti odafigyelésnek és humánus viselkedésnek ad teret a tánc, tizenéveseknél mintaként szolgál a férfi-nő kapcsolathoz, a páros viselkedésformák kibontakozásához, felnőtteknél pedig a párnak esetleg a szóra-kozását is biztosítja. Úgy gondolom, bármely korosztályt vesszük, a néptánc mindig valami teljeset tud adni, vagy ahogy Tamás szokta mondani, olyan életszerű dolgokat mutatunk meg benne, amelyeknek manapság mind a verbális, mind a nonverbális kommunikációban nagy szerepük van. Ezen kívül segít a fontos és a nem fontos dolgok megkülönböztetésében is.

Ö.T.: Ez egyfajta gyógyító foglalkozás, és mindenkit ott gyógyít, ahol baja van. Egy dolog látni a gyerekeket a próbateremben, de amikor megcsináljuk ugyanazt a dolgot egy műsorban, akkor igyekszünk az egyébként praktizáló táncos meg zenész segítségét is megadni. Bár egyikünk sem művésztanár, nem halmoztuk a diplomákat az egekig, mégis az a hozzáállásunk, mint-ha azok lennénk. Vagyis próbálunk többet adni, hiszen miért ne tennénk hozzá a civil életben szerzett tapasztalatainkat is. Úgy gondolom, az első meghallgatott hangtól az utolsóig mindent fel lehet használni, a meghallott zene úgymond megtörténik az emberrel. Ha valakit a szárnyaim alá veszek, és azzal az intenzitással, ahogy ezt a gyerekeknek is ajánlom, csak zenét hallgattatok vele, attól már fejlődik. Szoktam mondani, hogy a zene „becsületes” dolog. Amennyi ener-

giát a zenébe, zenehallgatásba fektetnek, és megpróbálják azt szórakozásként, kötetlen időtöltésként megélni, meg amennyire a személyes varázsszóval el tudom őket kápráztatni, az minden bizonnyal hozzátesz a zenei fejlődésükhöz. Ezen felül pedig próbálom megmeszteni, hogy kit mivel lehet motiválni, és alattomos módon olyan feladatokat kieszelni, amelyekkel a zenehallgatásra, hangszeres gyakorlásra, éneklésre tudom őket sarkallni. Minden kis egyéniséget másképp próbálok megfogni.

– *Milyen hangszereket tanulnak az iskolában a növendékek?*

Ö.T.: Egész pontosan furulyát, klarinétot, tárogatót, szaxofont, harmonikát, hegedűt, brácsát, nagybőgőt, kobozt, tamburát, citerát. Méghozzá mindegyiket szakképzett tanártól – ahogy a népi éneklést is. Van, aki a Nyíregyházi Főiskolán végzett, van, aki a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Népzene Tanszékén, vagy még éppen a tanulmányait folytatja.

– *A tanárok közt mindenki bajai?*

Ö.T.: Egyetlen zenész van köztünk, aki bajai, *Király Tamás*, de ő Budapesten él, csak visszahívtam a szülővárosába tanítani. *Kelemen Zsolt* és *Szabó Annamária* vajdaságiak, *Barity Zorán* hercegszántói, *Gazsi László* pedig Hódmezővásárhelyről jár, Flóra veszprémi, én meg ugye komáromi vagyok.

– *Milyen lehetőségeitek vannak a fejlődésre?*

Ö.T.: Igazából engem a tanítványaim fejlesztenek és azok a situációk, amelyekbe nap mint nap kerülök velük. Szakmailag, zeneileg, technikailag pedig azok a zenélési alkalmak, amelyeket a zenésztársaimmal, a tanár kollégáimmal meg most már a tanítványaimmal is megélek hétről hétre, hétvégéről hétvégére. Továbbképzésre leginkább a Zeneakadémia és a Nyíregyházi Főiskola szervezésében lenne lehetőség, de ez inkább talán a fiatalabb, még kialakulatlan egyéniséggel rendelkezők számára hasznosabb, nekünk már itt feladatunk van, amelynek meg kell felelnünk, és szükség is van ránk. Ezen kívül családosak vagyunk, három gyerekről gondoskodunk.

F.F.: Másfelől az is továbbképzésnek számít, maga az is fejlődés, hogy nemcsak a tanításnak élünk, hanem a különböző fesztiválokon hétről hétre látjuk az aktuális trendeket, illetve a szakmánk fejlődését. Ezekből már nagyon sokat lehet tanulni, amikor az ember vagy résztvevőként vagy nézőként van jelen, esetleg oda visz egy csoportot. Nálunk ez még gyerekcipőben jár, hisz ez az első, alakuló évünk, tehát nagy versenyekről még nem beszélünk, de

Közös táncház, jó mulatság

már fontolgatjuk, hogy melyikre lenne érdemes a gyerekeket elvinni, felkészíteni. Ez adhat célt, irányvonalat. Ezt minden iskola, minden intézmény maga határozza meg, hogy milyen minőségű munkát tűz ki célul, és milyen megmértetéseket vállal.

– *Tamás, ha jól tudom, többször jártál külföldön. Milyen élményekre, tapasztalatokra tettél szert? Mi volt legemlékezetesebb?*

Ö.T.: Európa szerte szinte mindenhol voltam, és néhány egzotikus út is becsúszott. Ezeket nem tudom mind felsorolni, de ha a teljesség igénye nélkül szemezgethetek belőle, akkor azt emelném ki, amikor a mi életmódunktól és lehetőségeinktől nagyon távoli, eltérő környezetbe nyertünk bepillantást. Amikor nagyköveteiktől vagy más hivatalos személyektől kaptunk meghívást, vagy olyan magánemberek hívtak, akik hozzánk képest nagy jólétben élnek. Ilyenkor nagy figyelem kísérte a munkánkat, ekkor láttam palotát belülről, aludtam hat csillagos szállodában stb. Ilyen külföldi út volt például, amikor indiai zenészekkel közösen koncerteztem a pakisztáni magyar nagykövet rezidenciáján. De nagyon érdekes volt Ausztrália is, legutóbb pedig Kína, ahol egészen különleges, belső érzések jöttek elő belőlem. Ezeket az impulzusokat aztán lehet tovább gondolkodni.

– *Milyen szál fűz a Juhász zenekarhoz? Velük is járod a világot?*

Ö.T.: Korábban több zenekarban is muzsikáltam, *Fajkus Attila* soproni zenekarától a vajdasági gyökerű Ördögösig, de elég hamar megtaláltam a Juhász zenekart, akikkel már 16 éve együtt dolgozunk. Vannak olyan helyek, városok – főleg Európában – ahová rendszeresen visszajárunk. Münchenben és

Stuttgartban ötször, Genfben kétszer voltunk, ilyenkor vagy elröppentünk, vagy elbumblizunk autóval, de volt néhány év, amikor szinte már Isztambulba is hazajártunk.

– *Mi a helyzet a határon túli magyarokkal?*

Ö.T.: Folyamatosan járjuk a Kárpát-medencét, tele van a naptár erdélyi fellépésekkel, ráadásul egyre többel. Felvidéken korábban is voltunk, most is járunk rengeteget, van, hogy egy táncház kedvéért is meghívnak minket, például Somorjára.

– *Hogyan kell elképzelni egy népzene-snéptáncos pár életét?*

F.F.: Különleges benne, hogy nálunk nincsenek hétvégék és hétköznapok, mert folyamatosan ezzel foglalkozunk. Hétköznap ráadásul a délelőtt szabad, a munkaidőnk délután van. Ez azt is hozza magával, hogy a gyerekeink mellettünk nőnek fel, ami által elég komoly rálátásuk lesz a szakmára. Nem úgy, mint ha valaki elmegy dolgozni, és a gyermeke csak annyit tud róla, hogy nincs otthon. Az egész életünk nyitott egy erős mintát, másrészt valamiféle hagyatékot is adunk nekik ezáltal. Folyton szól a zene, előkerülnek a hangszerek, a ritmusok, a tánc, a pedagógia... Sokat beszélgetünk azokról a dolgokról, amelyek a munkánk során érnek, és ezek a gyerekek fülébe is óhatatlanul eljutnak. De róluk is beszélgetünk, ugyanúgy őszintén, hiszen velünk táncolnak, velünk vannak. Szokták kérdezni, hogy szeretik-e a gyerekeink a népzene-t, néptáncot. Mi meg erre azt szoktuk válaszolni, hogy azt nem tudjuk, de muszáj benne lenniük. Ők ezt megszokták, mi pedig ezt tudjuk nekik adni örökségül.

– *Lassan itt a tanév vége. Hogyan értékelték, illetve mit terveztek a következőkben?*

Ö.T.: Volt egy szép karácsonyunk, volt egy jó farsangi bulink, remélem, hogy az év végi vizsga alkalmával, ami egyébként egy gálaműsor lesz a Bajai Városi Színházteremben június 1-jén, komoly műsorral tudjuk kecsesgetni a nézőket. Nyáron lesz népzene, néptánc és népi ének táborunk a Csobbantó majorban, Dunafalván július 10-től 15-ig, ahol szintén komoly programokkal készülünk, és komoly apparátust vetünk be, hogy a növendékeinknek jó élményeket és valami igazán értékeset adjunk. A jövőben pedig, ha olyan néptánc-koreográfiák és zenei produkciók, kamarazenélések készülnek, amelyek színpadra valók, és a leendő előadókat is fel tudjuk készíteni, hogy akár versenyen, akár gálaműsoron vagy más előadáson éretten lépjenek a színpadra, akkor ezek lesznek az igazán érdekes kihívások, igazán jó programok. Történtek már ilyenek, vannak olyan felkérések, amelyeknek már eleget tettünk, most viszont még alapos munkával töltjük ezt az időszakot. Nem akarjuk elsietni a fellépéseket, ugyanis nagyon odafigyelünk arra, hogy a gyerekeket ne ériék rossz első élmények a színpadon. Azt szeretnénk, hogy a csoportjaink meg a koreográfiáink csak akkor kerüljenek szín-

Az ünnepeket is együtt ülük meg

padra, ha azok tényleg megérték rá, ahogy a nézők is. Baján ugyanis nagyon fontos lenne, hogy újra meg tudjuk szeretetni a műfajt az emberekkel. Sajnos az elmúlt években, évtizedekben a bajai paletta nem bővelkedett minőségi népzenei és néptánc-produkciókban. Ennek arányain szeretnénk

javítani, szeretnénk több vendégegyütttest látni, hívni a városba, valamint szeretnénk kinevelni azt a réteget, amely ezt igényli is. Szeretnénk, ha a népzene, a néptánc és a népi ének méltó helyére kerülne a művészeti ágak sorában – Baján is.

Szettele Katinka

„Ne ülj rá az Obádovicsomra!”

Dr. Obádovics J. Gyula

■ *Erdei László honvéd alezredes magánvagyonából hozott létre alapítványt 1998-ban a Baja Város Hírnevéért cím és díj odaítélésére, azóta évente adják át az elismerést. Az alapító okiratban rögzített cél: „Minden évben kitüntetésben és pénzjutalomban részesíteni azt a személyt, aki a munkahelyén, lakóhelyén, kisközösségekben Baja városért – a közösség által elismerten a legtöbbet munkálkodott.” A javasolt jelöltek közül a 12 fős civil kuratórium döntése alapján idén OBÁDOVICS J. GYULA bajai születésű matematikaprofesszor vehette át a díjat Fercsák Róbert polgármestertől a városháza dísztermében, március 29-én. Az ünnepséget követő fogadás után lapunknak is nyilatkozott.*

– *Mit érzett, amikor értesült erről a kitüntetésről?*

– Nagyon meglepett. Egyáltalán nem számítottam arra, hogy Baja városa kitüntet. Néhány esztendővel ezelőtt (2012-ben – Z. L.) Baja javaslatára megkaptam Bács-Kiskun Megye Tudományos Díját, amelyet Kecskeméten adtak át, de eszembe sem jutott, hogy szülővárosom valamilyen oknál fogva még kitüntetne.

– *Civilek javasolták Önt. Ennyire benne él még az emberekben az Obádovics név?*

– Édesapámék heten voltak testvérek, és Baján hét nagy Obádovics család élt, de sajnos leginkább lányok születtek, és ha férjhez mentek, nem vitték tovább a nevet. Így lassan kihaltak az Obádovicsok, de két nagyobb család azért még él a városban. Nagyon sajnálom, hogy így alakult a dolog, mert nekem is három lányom van, de a középső felvette az Obádovics nevet is. Ennek köszönhetően színésznő unokámat *Érsek-Obádovics Mercédesznek* hívják. Édesapám a halálos ágyán azt mondta: „Csak azt sajnálom, hogy nincs, aki továbbvigye az Obádovics nevet!” Akkor a középső lányom

A díjazott Fercsák Róbert polgármesterrel

mutatott egy írást arról, hogy van már ilyen, ugyanis a két fia felvette az Obádovics nevet, így tovább is viszik azt.

– Mit jelent az Ön számára Baja?

– Az életem itt indult el. Amit magammal vittem, az mind innen ered. Ha valaki majd a napokban megjelent életművem elolvasva, megtalálja Baja városával kapcsolatos emlékeimet. Nagyon sokat foglalkozom benne a gyermekkorommal. Amikor megszülettem (1927. március 3-án), a bábaasszony kivitt megmutatni a napnak, és azt mondta, hogy ilyen szép napos élete legyen ennek a lánynak várt fiúnak! Állítólag olyan meleg volt abban az évben, amelyet még a legöregebb bunyevác asszony se látott... Természetes, hogy visszahúzza az ember szívét ide a sok emlék. Minden élményem, amely az első 18 évben született, ide köt.

– Az elmúlt évtizedekben is visszajárt, a rokonlátogatásokon túl versenyt is hozott ide. Nem feledkezett meg a szülővárosáról.

– A főiskolások évente megrendezendő országos Hajós György matematikaversenyét, amelynek 2004 óta versenybizottsági elnöke vagyok, 2011-ben sikerült idehozni, amikor egyetlen főiskola sem akarta vállalni a lebonyolítást. Szerencsére itt nagy segítségemre volt a keresztfiam egyik osztálytársa, Gálai Antal, aki hatalmas lelkesedéssel az utolsó percig végezte a szervezést, az E.J.F. segítségével. A résztvevő 27 főiskolai kar meg a 27 kísérő tanár utána 3-4 éven keresztül mindig azt kérdezte, mikor lesz újra Baján matematikaverseny, mert annyira jó volt, meg halászlét is főztünk nekik a búcsúvacsorán. Kérésük tavaly teljesült, amikor ismét Baja adhatott otthont a megmérettetésnek. De magánemberként is mindig szívesen járok haza rokonaim vagy Anti barátom meghívására.

– Eredetileg bölcsésznek készült, mégis a matematikánál kötött ki.

– Igen, mert a középiskolában olyan tanárunk volt, aki arra biztatott minket, hogy írjunk – a dolgozataim alapján mindig azt kérdezte, miért nem írok verseket. A hatására

ketten az osztályban elkezdtünk verseket írni, és hetente egy-egy félórát-órát velünk töltött. Sok szerelmes verset írtunk inkább, és akkor mondta, hogy mást is lehetne. Néhány évvel ezelőtt mintegy 150-200 versből kiválasztott egy rendes író kb. 100-at, és – matematikakönyv helyett – megjelent egy Sámán Simon nevű szerző kötete, amely az én 12-18 éves korom között keletkezett költeményeimet tartalmazza. Eredetileg szerettem volna humán egyetemre, bölcsészkarra, irodalom szakra beiratkozni, de sajnos latin és görög érettségi is kellett volna hozzá, azaz nem volt elég egy sima gimnáziumi érettségi. Nekem csak líceumi érettségim volt, itt a tanítóképzőben sem latint, sem görögöt nem tanultunk. Különbözeti vizsgával vállalhattam volna, de az már sok lett volna. Ehhez matematikából, fizikából, egy idegen nyelvből, görögéből meg latinból is gimnáziumi érettségit kellett volna tennem. A reálkarhoz elég volt a matematika, fizika és egy nyelv, ezért matematika-fizika szakra iratkoztam be.

– Eredetileg tankönyvnek készült a Matematika c. munkája, az évek alatt mégis fogalom-má vált. Hogyan élte meg mindezt?

– Egyszer bementem egy zárthelyire, és hallottam, hogy egy leányzó – aki háttal állt az ajtónak – elkiabálta magát, hogy *ne ülj rá az Obádovicsomra!* Dugdosták a könyvet, mert puskázni mégiscsak kellett a zárthelyik írásakor. Tehát a név vitte magával a matematikát, de nemcsak ott, hanem általában is. Amikor Ottlik Géza születésének 100. évfordulóján a matematikus végzettségű Esterházy Péterrel beszélgettünk, ő mondta először, hogy a hallgatók körében a jegyzet szerzőjének neve szinte a matematika szinonimája lett.

– Még az úrben is emlegették...

– Igen, amikor 10 évvel ezelőtt a magyar származású Charles Simonyi úrturistaként a Nemzetközi Űrállomáson tartózkodott, a Puskás Tivadar Távközlési Technikum tanulója élő amatőr rádiós kapcsolat révén feltehettem neki néhány kérdést. Az egyik fiú megkérdezte, hogy melyik könyv és milyen szakember volt a legnagyobb befolyással rá az életében. Válaszában az Obádovics József Gyula: Matematika c. könyvét nevezte meg az úrből. Amikor meghallottam, rájlesztettem a kiadóra, mondván, mi lesz most, ha az úrből megrendelések érkeznek a kötetre, nem tudjuk kielégíteni az igényeket, ha már eljutott mindenhová a híre...

– Többször is hangsúlyozta, hogy nem oktató, hanem tanítani szerette a matematikát. Mi a különbség?

– Lehetne olyan, aki elvonul egy könyvtárba, és éjjel-nappal mást sem tesz, mint keresi egy-egy, a világon még megoldatlan probléma

megoldását – ez a kutató matematikus. Az oktató pedig a régi hagyományos egyetemi oktató. Aki bement az órára, leadta az anyagot, és nem érdekelte, hogy értik vagy nem értik, ennél fogva nem is volt kapcsolata a hallgatókkal. A tanítóképzőben viszont megtanultam azt, hogyan kell tanítani a matematikát és minden mást is. Azt mondtam, ha már mindenképpen ott kell ülni a hallgatóknak az órán, akkor jusson el hozzájuk úgy a matematika, hogy azt hasznosítani is tudják. Kerestem a közérthető szóhasználatot: nem matematikusok, hanem olyan hallgatók számára, akiknek a saját szakmájukhoz szükséges matematikát kell megismerniük és alkalmazniuk. A matematikus megérti az elvont fogalmazást is, de ők nem feltétlenül. Megpróbáltam olyan bevezető példát találni, amely kicsit már jelezte az összefüggéseket, és a szavak segítségével a matematikai szöveget is mindig megpróbáltam egyszerűbben megfogalmazni. Olyan hallgatóim is voltak akkoriban, akik négy elemivel, két hónapos előképzettséggel jöttek az egyetemre, de olyanok is, akik jeles gimnáziumi érettségivel ültek a padban mellettük, s őket valahogy összhangba kellett hozni. Mindig azt mondták: tanár úr, olyan könyvet adjon a kezünkbe, amelyben ahogy elmondom, úgy van leírva – de hát olyan könyv akkoriban nem volt. Aztán a Műszaki Kiadó meghirdetett egy tankönyvpályázatot, erre írtam nekik 24 oldalt, és valamilyen oknál fogva engem kértek föl a megírásra. Megpróbáltam úgy megalkotni, hogy mindazok megértsék, akik be mertek iratkozni az egyetemre. A könyvem azóta 20 kiadást és több mint félmillió eladott példányt ért meg.

Zalavári László

A számtalan kiadást megért, klasszikus tankönyv

Jobb félni, mint ijesztgetni

A sebész és a nyomozó (Földes Péter és Torda Balázs)

■ *Agatha Christie* krimijeivel nagyot lehet tévedni. Az olvasó tudja, mit kap a pénzéért: bűncselekményekkel fűszerezett logikai játékot, amelynek során az író állandó szellemi izgalomban tartja, de gyakran az orránál fogva is vezeti, hogy aztán a végén garantáltan az legyen a gyilkos, akire a legkevésbé gondolt. Ezek a regények a műfaj kedvelői számára annak ellenére is érdekfeszítők lehetnek, hogy nincsenek tele mozgalmas akciójelenetekkel, és gyakran végig egyetlen helyszínen játszódnak. Ez utóbbi tényező szinte kínálja a színpadi megvalósítást, ám ahhoz, hogy egy nagyrészt beszélgetésekre épülő előadás ne fulladjon unalomba, mindenképp színes színészi játékra van szükség. Hogy ezek a történetek mennyire tűnnek hihetőnek, nem lényeges: világmegváltó tanulságokat nem kell várni tőlük – nem céljuk sem a hihetőség, sem gondolatébresztés.

A *Tíz kicsi néger* egyike a brit író nő legismertebb regényeinek. Annyiban kivételesnek – bár korántsem egyedinek – számít az életműben, hogy sem a zseniális magánnyomozó (*Hercule Poirot*), sem az ösztönös nyomozói tehetséggel megáldott öreg hölgy (*Miss Marple*) nem áll a középpontjában. Így az *És már senki sem* címmel bemutatott színpadi változatnak nincs egyetlen főszereplője, hanem a terhek jobban megoszlanak a játékosok között, és így a dramaturgia egyikük számára sem írt elő megoldhatatlan feladatot. Az előadás láthatóan a budapesti *Játékszín*ben bemutatott változat hatására, de attól több ponton eltérve született meg.

A Bajai Fialok Színházának április 7-i előadása jó háromnegyed házat vonzott, amelyet nem ijesztettek el az erős hang- és fényhatásokra vonatkozó figyelmeztetések. A kizárólag a meghívott vendégek (egyben

potenciális áldozatok) által benépesített szigeten álló luxusvilla nappalijának illúzióját nagyon ízletes, okosan átgondolt díszlet teremtette meg (*Csanádi László* munkája). Ez a szobabelső ugyan nagyon hasonlított a közelmúltban Baján is látható, a Veres I Színház által előadott másik *Agatha*

Christie-feldolgozás, *Az egérfogó* díszletéhez, de semmivel sem maradt el attól, pedig utóbbi hivatásos tervezők munkáját dicsérte. A regényhez képest a színpadi adaptáció érdekében a cselekményen (főleg az elején és végén) valamelyest alakítani kellett, számos előzmény a párbeszédbe épült be, de ez nem ment az érthetőség rovására. (Az átalakítást egyébként már maga *Agatha Christie* megtette, bár nem mindegyik korábbi színpadi megvalósítás követte az általa átirat változatot.) Legfeljebb a regény végső csatánója üt valamivel kisebbet, hiszen amiről az olvasók a könyvben csak egy véletlenül elfogott palackposta révén értesülnek, az itt a nézők szeme előtt játszódik le.

A darab szereplői mind egy kicsit eltérő figurák, ám valamennyiük múltjában van egy – az előadás folyamán fokozatosan feltáruló – sötét folt, amely azonnal gyanúsá teheti őket társaik szemében, miközben előbb-utóbb valamennyiüket utoléri a rejtélyes meghívó által irányított „igazságszol-

gáltatás”. A szereplők a néhány nap alatt lejátszódó cselekmény során ismerik meg egymást, így a többiekéről legfeljebb benyomásaik, gyanúik vagy előítéleteik lehetnek, amelyek a bekövetkező újabb és újabb gyilkosságok tükrében át is alakulnak. A látszat természetesen mindegyikük esetében csal, így minden – legalábbis a hosszabb ideig életben maradó, ezért tovább színpadon lévő – szereplő egyfajta átalakuláson is keresztül megy, amíg legsötétebb titkait is megosztja a többiekkel.

Az előadást erőteljes hang- és fényeffektusok kísérik; minden szereplő első megjelenésekor ráijesztenek a nézőkre, majd amikor múltjukról vallanak, fejjel irányul rájuk, és halk zene is segíti az emlékezés elmélyítését. Különösebb kritika egyik szereplő teljesítményét sem érheti, mindegyikük hitelesen játssza a rá szabott nagyvilági, szentfajak vagy éppen a világtól megcsömörlött figurát. Szövegmondásban, a dikció technikájában *Szarvas Anna* (Vera Claythorne) mindegyik társánál meggyőzőbb, az ő színpadi beszédének minősége lehetne a zsinórmérték minden színpadra álló számára. (Igaz, az egyszerre kihívó szépséget és szerény visszafogottságot sugallni próbáló, de egykor szenvedélyéért gyilkolni is képes nőalak talán nem bontakozik ki a maga teljességében, teljesítménye azonban így is elismerésre méltó.) A számos szavalóversenyen bizonyító (így beszédtechnikában alapvetően nem járatlan), és a nyegle ficsúrfigurát gesztusában, beszédstílusában hitelesen tolmácsoló *Nagy Botond* (A. J. Marston) stílusát még javítani kellene, mert túl gyors beszéde miatt nem mindig érthető, mit mond éppen. A legnagyobb átalakulást azonban *Balázsevits Tamás* mutatja be: a nyugalmazott bíró ala-

Fokozódik a feszültség (Balázsevits Tamás, Torda Balázs, és Nagy Domonkos)

Újabb titkokra derül fény (Nagy Domonkos és Szarvas Anna)

kításakor kezdetben hozza a más szerepeiből jól ismert, cinizmusra hajló, megfontolt figurát, ám a második felvonásban afféle, a (látszat) halálból feltámadt dühöngő örvült válik belőle, aki megszállottan halad gonosz célja felé. A magát a jó erkölcs védelmezőjeként beállító vénkisasszonyt, Miss Brentet alakító *Pethő Dorottya* talán túlzottan is merev marad, bár ez nem idegen az alak szellemiségétől. Korábbi szerepléseihez képest hatalmasat fejlődött a sebészorvost alakító *Földes Péter*, aki ezúttal igazolja, hogy nem csak velejéig romlott jellemek megjelenítésére képes, hanem sokkal árnyaltabb produk-

cióra is. Aránylag rövid szerepében kellően meggyőző *id. Farády László* is, pedig az örület/ demencia és a normalitás határán egyensúlyozó Mackenzie (a regényben még Macarthur) tábornok alakjának gyengébb megformálása könnyen nevetségessé válhatott volna.

Az egyik mellékszerepben feltűnő *Ottmár Attila* rendezése végül is hozza mindazt, amit egy ilyen darabtól várni lehet: jól kitalált körítés, egy kellően félelmetes hang, jó szerepválasztás, így a nézőt komoly csalódás aligha érthette. Egyetlen dologgal azonban a darab adós maradt: a levegőben vibráló feszültség,

félelem hiteles ábrázolásában. Ebben az előadásban ugyanis a publikum nagyon sokszor összerezzenhet az ijedségtől (sikoltoznak, lőnek, lemezről fenyegetnek éppen eleget), de az életükben fenyegetett szereplők rettegése, izgalmja nem jelenik meg kellő meggyőző erővel. Nem mindig érezzük, hogy – tudva, hogy a dolgozósobában halottak fekszenek – a szereplők kínjukban, saját félelmük leplezése céljából sütik el fanyar poénjaikat. A néző sem izgul a még élő szereplőkért, és gyorsan túl is lép a többiek halálán. Pedig a szituáció, amelybe a 2. felvonásban kerülnek, egyáltalán nem nevetséges és végképp nem természetes. Alighanem ezt a félelmetes miliőt csak a párbeszéd közé illesztett sejtelmes zenével lehetett volna megteremteni, ami egyébként a játékszíni előadásnak egyik nagy erénye volt. Persze ugyanazt a szintet elvárni sportszerűtlen volna, és lehet, hogy a regényt és más adaptációkat nem ismerő nézőknek nem is voltak ilyen elvárásai. A krimiadaptáció talán kevésbé van biztos sikerre ítélve, mint egy jól sikerült musical, de ha senki nem feledkezik meg arról, hogy az egész mégiscsak játék, nagy kockázat sincs benne. Kevésbé ijedőseknek érdemes megneézni. (*És már senki sem. A Bajai Fialatok Színházának előadása 2 felvonásban. 2017. április 7. Rendezte: Ottmár Attila*)

Mayer János

A 90 évvel ezelőtti, májusi leventenap

■ Az 1920. június 4-én Trianonban aláírt békeszerződés – a magyar nemzetgyűlés 1920. november 13-án tárgyalta, és 1921. évi XXXIII. számon iktatták be törvényeink közé 1921. július 26-án – a területi veszteségek és a háborús jóvátétel mellett érzékenyen érintette az újjászerveződő magyar honvédséget is. A békeszerződés V. részében rögzített katonai, hajózási és léghajózási rendelkezések között szerepelt, hogy a jövőbeni, önkéntesekből álló magyar hadsereg összlétszáma nem haladhatja meg a 35 ezer főt; a modernnek számító fegyverekből, mint harcokocsik és egyéb páncélozott járművek, harci repülőgépek stb. nem gyárthat és nem is vásárolhat magának az ország.

A sorozás betiltásával megnehezítették a katonai kiképzést is, de ezt a rendelkezést a magyar kormány viszonylag gyorsan és egyszerűen kijátszotta. 1921. december 21-én hirdették ki a testnevelés szabályozásáról szóló LIII. törvénycíkket. A testnevelést állami ellenőrzés alá vonták, megalakult a vallás- és közoktatásügyi minisztérium ellenőrzése alatt álló Országos Testnevelési Tanács. A törvény végrehajtási

utasításában – 1924. január 31-től – az állami testnevelés központi szervezeteként létrehozták a *Levente Egyesületeket*. A tanácsban a leventemozgalom irányítója egy, a honvédelmi minisztérium által delegált tábornoki rangú társelnök volt, neki alárendelve dolgoztak a szintén katonai rangú felügyelők. A rendszer a meglévő katonai kerületek szerint épült ki, itt egy-egy kerületi testnevelési felügyelő irányította a mozgalmat, neki alárendelve jöttek a vármegyei testnevelési felügyelők – így Baján is –, az ő munkájukat a járási testnevelési vezetők segítették. Természetesen a vezető pozíciókban mindenhol hivatásos (általában tartalékos) katonatisztek álltak. A törvény értelmében minden 12. életévét betöltött – azaz az elemi iskola 6 osztályát elvileg befejezett – férfinak be kellett lépnie a helyi leventeegyesületbe, ahol hétfévenként rendszeres testmozgást: testgyakorlatokat, menetgyakorlatokat és alapszintű fegyverhasználatot – erre a célra külön leventepuskát fejlesztettek ki – oktattak nekik. A leventeoktatók leszerelt vagy tartalékos tiszttek voltak. Az egyesületekbe nem kellett belépnie

a rendszeres testnevelési oktatást adó intézmények diákjainak, mivel a középiskolákban és a felsőoktatásban a testnevelés kötelező tárgy volt. A levente tagság 21 éves korig tartott.

A mozgalom igazából 1924-ben a stabil alapszervezet kialakítása után kapott lendületet, 1926-ban elkezdődtek a cserkészekhez hasonló több járási és megyei egyesületet összefogó hétfévi programok, versenyek, az ún. leventenapok. Bács-Bodrog vármegyében az első leventenapot 1926. augusztus 20-án tartották, a hivatalos állami megemlékezések mellett a mohácsi csata 400 éves évfordulója állt a középpontjában. 1927. május 22-re szervezték a következő megyei leventenapot, amely egész napos sportversenyekkel egybekötött vasárnapi „kikapcsolódást” kínált a résztvevőknek. A bajai városi sporttelep területén felállított sátrakban ételt és italt is lehetett vásárolni, emellett 6 zenekar is játszott különböző időpontokban, így a szervezők a rendezvény után vigalmi adó megfizetésével tartoztak a városnak. A vármegye alispánja május 18-án kelt levelében adómentességet kért a várostól.

„Bács-Bodrog vm. [vármegye] alispánjától.
ad. [anno domini] 5977/1927. alisp.

Tárgy: Vigalmi adó elengedés iránti kérelem.

Tekintetes Városi Tanácsnak!

Baja.

Hivatalos tisztelettel arra kérem, hogy a folyó hó 22-én Baján a városi sporttelepen tartandó levente napra a vigalmi adóról szóló városi szab. rendelet 5. §-ának 2-ik pontja alapján vigalmi adó mentességet engedélyezni sziveskedjék.

Baja, 1927. május 18.

alispán és főjegyző hiv. [hivatalból] távol:
vm. főjegyző.”

A vigalmi adó az első világháború egyik áttételes következménye volt. Baján 1918-tól kellett vigalmi adót fizetni, a módosított vásárvám- és helypénzszedési XCVII. számú szabályrendelet értelmében, és a világháború után sem vonták vissza az intézkedést. A vigalmi adó bevezetésére hosszas viták után 1916 végén született meg a budapesti szabályrendelet, utána ezt nagyon gyorsan szinte minden törvényhatóság átvette. Az adónem bevételeit népjóléti és szegényügyi célokra fordították. Az előadások – színház, mozi stb. –, mulatságok (bál, táncos est stb.), szórakozások, versenyek és a „koecsmai” játékok (kártya, biliárd, teke, dominó, sakk stb.) – estek a vigalmi adó alá, minden olyan esetben, amikor az eseményre belépődíjat kellett fizetni. Az adó mértéke a belépődíj 20%-át tette ki. Természetesen kivételek is voltak, így bizonyos események nem estek a vigalmi adó hatálya alá. A kivételek mellett további speciális ese-

tekben külön kellett mentességet kérni a területileg illetékes törvényhatóságtól, ilyenek számítottak az „embersport” rendezvények is. Erre hivatkozva kérte az alispán Baja várostól az adómentességet a leventék számára. Az ügy sürgősségére való tekintettel a városi tanács 2 nap múlva már meghozta a döntését.

„THJF. [Törvényhatósági Joggal Felruházott] Baja Város Tanácsa

1927. máj. 18.

8721/1927.

Bács-Bodrog vármegye testnevelési bizottságának ad. 5.977/1927 alisp. szám alatt beadott kérelme vigalmi adó elengedése iránt.

Határozat

Baja város tanácsa, Bács-Bodrog vm. testnevelési bizottsága által 1927. évi május hó 22-én rendezendő levente nap összes ünnepségeire, a vigalmi adóról szóló városi szabályrendelet 5. §-nak 2. pontja alapján megadja.

Miről 1.) Bács-Bodrog vm. alispáni hivatalát 2.) városi javadalmi hivatalt ezen határozattal értesíti.

Baja város tanácsának 1927. évi május hó 20-án tartott üléséből.
előadó”

Az első önállóan szervezett bajai leventenap sikeres rendezvény volt. Az 1908-ban alapított cserkészlet mellett, azzal párhuzamosan tevékenykedő ifjúsági sportszervezetként a korabeli magyar társadalomban a leventemozgalom bebizonyította életképességét. Az előbbivel ellentétben a leventéket

erősen áthatotta a katonai és politikai színezet. A burkoltan „sorkatonai alap kiképzést” nyújtó levente egyesületek komoly társadalmi munkát is végeztek, mivel az iskolarendszertől kimaradt, sok esetben idénymunkából vagy segélyekből élő fiatalok számára jelentett egyfajta képzési, továbbtanulási lehetőséget, és a hivatásos katonai pálya előkészítője is volt egyben.

Sarlós István

**BÁCS-BODROG VÁRMEGYE TESTNEVELÉSI
BIZOTTSÁGA ÁLTAL**

BAJÁN, 1927. ÉVI MÁJUS HÓ 22-ÉN, VASÁRNAP TARTANDÓ

LEVENTE-NAP

RÉSZLETES PROGRAMMJA:

Délelőtt:

1. A leventék fogadtatása az állomáson reggel 7-től 8 óráig.
2. 8 óra 30 perckor tábort szentmise a vasúti parkban.
3. Felvonulás a sportpályára. Mátyás király-tér—Arany János u.—Vörösmarty Mihály u.—Ötvös József u.—Szent István-tér—Deák Ferenc u. és Kápolna utcán keresztül.
4. 9 óra 30 perckor selejtező versenyek a sportpályán.

Délután:

1. 14 óra 30 perckor a levente csapatok ünnepélyes felvonulása a sport-térre.
2. A zászlótartó madarasi egyesület átadja a vármegye levente zászlaját a vármegye alispánjának.
3. Hymnusz, éneklés az ifjúság.
4. Közös szabadszabályok.
5. 100 m. síkfutás. (Egyéni)
6. Szabadon választott gyakorlatok.
7. 400 m. síkfutás. (Egyéni)
8. Sülylökés, díszkosztetés. (Csapat)
9. Magasugrás és távugrás. (Csapat)
10. 4x100 m. stafétafutás. (Csapat)
11. Lyoni felvonulás.
12. Eredmény kihirdetés, zászló átadás, díjkiosztás.
13. Záró beszéd. Mondja: Gera Árpád tanácsnok, vm. testnev. felelős.
14. Szózat.
15. Elvonulás.

■■■■■■

Az ünnepségek alatt hat zenekar játszik. — Ételek és italok a sporttelepen kaphatók.

Belépő-jegy: Tribün 2 P, ülőhely 1 P 60 f, állóhely 80 f, diák- és katonajegy 40 f.

Néhány szó Bustya Olga képeihez

■ Építésznek készült, matematikus lett, és már túl van a kilencedik egyéni kiállításán is: *Bustya Olga*, a bajai Szent László ÁMK tanára azt vallja, kell hogy legyen az embernek olyan szenvedélye, amely kapcsolja a hétköznapiakból, új energiákkal tölti fel. Számára ez a képzőművészet, a festés. Családjában többen is festettek, őt pedig már kislánykorában elbűvölték a képek, szívesen nézegetett albumokat, majd olvasott különféle korszakokról és mesterekről. Máramarosziget szülötte, iskoláit is ott végezte, közben népegyetemi keretek között rajzolni tanult. Egyetemre Bukarestbe felvételizett, az építész szakra azonban nem vették fel, így végül matematikus lett. Közben az egyetemen megismerte későbbi férjét, és mindketten a kis Maros megyei faluba, Nagyölyvesre kerültek tanítani. Megszületett a fiuk, Olga pedig egyedül oktatta

az iskola magyar tagozatának kilenc diákját. Munka és gyereknevelés mellett a rajzolásfestés némileg háttérbe szorult, bár portrék ebben az időszakban is születtek. Néhány év marosvásárhelyi tanítás után, 2000-ben kerültek Bajára: *Bakos Csaba*, a Szent László ÁMK akkori tagintézmény-vezetője ajánlott számukra két matematikatanári állást. Azóta is mindketten hűségesek a Szent László iskolához.

Bustya Olga festészete Baján teljesedett ki: bár hegyvidéki ember, de megszerette az alföldet, és egyre több témát talált és talál maga körül. Kezdetben inkább csak saját örömeire festett, meg sem mutatva senkinek, később már szívesen közönség elé is vitte a munkáit. Tanult *Sipos Loránd*tól, de részt vett festőiskolák programjaiban is, ahol *Ludwig Zoltán* és *Walter Gábor* is tanította. Képeinek száma már meghaladja a két-

százat, Baján is legalább ötvenet tart nyilván különféle otthonokban. Egy debreceni galéria rendszeresen vásárolja és árusítja a munkáit. Mint mondja: a bajaiak híres lokálpatriotizmusa a festészet iránt is megmutatkozik, az emberek szeretik képeken látni a jól ismert helyszíneket, a vidék pedig gazdag témákban. Kilenc egyéni kiállítása mellett több csoportos tárlaton is szerepelt a képeivel. Kedvenc irányzata az érzelmekre ható impresszionizmus, de szereti a reneszánsz mesterek és a holland portréfestők műveit is. Tervei között szerepel, hogy csendéleteket fessen, és megtanulja a pasztell technikáját. Úgy gondolja, mindig kellene az újabb és újabb kihívások, a saját maga elé állított célok, amelyek beteljesítése elégedettséggel töltheti el.

(Képek a 24. oldalon)

Sándor Boglárka

A gázvilágítás bevezetése a Bárány Szállodába

130 éves a bajai gázszolgáltatás

Forrás: amibajjank.hu

Táncsics utca, ma az ének-zenei általános iskola épülete

■ A Bárány (korábban Arany Bárány) a város legrégebb szállója volt. Az egyetlen vendégfogadó, melyet a város épített. (A többi vendégfogadó, szálló ugyanis a földesúr tulajdonában volt). A 18. század végén emelt épületet többször is átalakították, folyamatosan változtatták, bővítették, a kor igényeinek megfelelően díszítették. Nem a legelegánsabb szállodája volt a városnak az 1880-as években, a színházterem miatt mégis igen népszerűnek bizonyult. Gyakran tartott itt bálakat, például az *I. Katolikus Nőegylet* vagy a *Bajai Polgári Olvasóegylet*. A reformkorban, 1838-ban itt alakult meg és a saját egyesületi házuk felépüléséig, 1847-ig itt is működött a *Bajai Jótékony Olvasóegylet*. 1861-ben szintén itt alakult a *Bajai Polgári Olvasóegylet*, és első éveiben itt bérelt termeket. 1872-ben az *Új Casino* jött létre a Bárány falai között. Az *Önkéntes Tűzoltóegylet* megalakulását ma is emléktábla hirdeti az épület falán. 1878-ban a *Bajai Iparos Ifjúsági Egylet* is itt alakult. 1883-ban is felújították a Bárányt, a tánctermet megnagyobbították. A Bárány bérlője *Liebl András* volt az 1880-as években, majd 1890-ben is, a század végén a felesége. 1901-ben *Wagner Ferenc*, majd özvegye bérelte az épületet.

A bajai gázgyárat 1886-ban építette fel *Riedinger L. A.* augsburgi gyáros. A gázszolgáltatás 1887. február 7-én kezdődött Baján. A levéltári dokumentum egyrészt az (Arany) Bárány korabeli életébe, városban betöltött szerepét mutatja be, másrészt azt, hogy milyen akadályai voltak a gázvilágítás bevezetésének. (A dokumentumokat az eredeti írásmód szerint közöljük – a szerk.)

Tekintetes városi Tanács!

Baja város közönsége a kor igényeinek

rehaladását csak kicsit is szívén viseli, a tekintetes tanácsnak ez intézkedése s az annak létesítésén fáradozó lelkes férfiak ügybuzgalma örömmel töltött el, annál rosszabbul esett nekem, ki köztudomás szerint, a város tulajdonát képező „Bárány” vendéglőt birom bérbe, midőn tudomásomra jutott, hogy ez az épület nélkülözni fogja ez intézkedés áldásos voltát azon oknál, mert a csillárok költséges beszerzését, nekem mint a vendéglő bérlőjének saját költségemen kellene beszerezni, mit teljesíteni képes nem vagyok.

Tekintetes tanács! a „Bárány” vendéglő közhelyiség, olyan hely, a hova a város minden s így intelligens polgárok is eljárnak, s hogy ez alkalommal a város polgárainak, kik oly súlyos, de szívesen viselt áldozatokkal járulnak városunk emeléséhez miért kelljen, e helyet a célszerű intézkedés eredményét nélkülözniök, azt azon pár forint költségmegtakarítás, akkor a midőn az intézkedés egészben véve célszerűnek és szükségesnek ismertetett el, legalább elfogadhatóan nem indokolja, sőt határozottan szűkkeblűsége mutat.

Ha hozzá vesszük ehez azt, hogy ép ez épületben tartanak a színielőadások, ha figyelemmel vagyunk arra, hogy jó ízlésű közönségünk jogosan megvárhatja, hogy akkor a midőn a város már meghozta az áldozatot, ennek eredménye, tőle a színház látogatása alkalmával meg ne vonasék, ha nem feledjük el, hogy ezáltal részben hozzá járulhatunk a hoz is, hogy a színházat látogat közönség megtöbbszöröződik s így közvetve még kulturális célt is érhetünk el, igazán, az előbb említett pár 100frt megtakarításának ellenvétele, el törpül.

Én, tekintetes tanács, mint bérlő, tehát olyan ki biztosítva csak néhány évre érzi magát,

tekintettel arra, hogy nem sajátomra költsézném, tekintve az üzlet opangását, oly messze menő, s rám nézve költséges beruházásokat nem tehetek, nem pedig azért, mert ha könnyelműen túlbecsülve erőmet, ilyen s ehez hasonló vállalatokba be mennék s erőmet túlhaladó kényelmi beruházásokat tennék, megtörténhetnék velem, hogy csakhamar a városnak kötelezett haszonbért sem tudnám fizetni.

Nem olyan beruházás ez, a mi csak néhány évre szól, hanem kellő vigyázat és javítgatás mellett örökös, s hogy ilyen nagyobb mérvű költséges beruházást a bérlő, ki azt sem tudja meddig használja, nem tehet, azt bővebben fejtegetni fölösleges.

Ezek alapján, s tekintettel arra, hogy első sorban a közérdek, s csak azután csekélységem java forog fenn, az iránt esedezem, a tekintetes városi tanácshoz: mikép a légszusznek, s különösen az ehez szükséges csillárok-nak a Bárány vendéglő, mint a város tulajdonát képező épületbe leendő bevezetését s az erre szükséges pénz folyósítását elrendelni, s határozatának foganatosítására az illetékes közeget utasítani méltóztassék.

Teljes tisztelettel

Liebl András

Az 1886. november 3-án iktatott kérvényt a november 17-i tanácsülésen tárgyalták. Úgy találták, hogy a kérésnek helyt lehet adni. A színházterem részére beszerezték a csillárokat. A közgyűlési terem (a városháza nagyterme) is a gázgyár ajándékként kapott légszuszcsillárt. A belvárosi templom elé egy 500 forint értékű, 4 ágú kandeláber került a gázgyár ajándékként. Ez volt a legszebb utcai gázlámpa, mely számos, a Tóth Kálmán teret ábrázoló képeslapon is feltűnik. (A bajai főtér legutóbbi felújításakor a főtér széléről a régi gázlámpaoszlopok eltűntek.) A bajaiak nagy szomorúsága volt évtizedeken keresztül, hogy a vasútállomás nem kapott gázvilágítást. A *Bajai Közlöny* korabeli száma így ünnepelte a gázvilágítás bevezetését: „E hó 9-én gyúltak ki először városunk utcáin a légszuszlángok, világosságot és fényt terjesztve maguk körül. Eddig csak 120 lámpa van felszerelve, de amint az időjárás enyhébre fordul, a többi 84 is felfog állittatni. Több szállodába, a casinokba, számos üzletbe és magánháza is be van már a légszusz vezetve, úgy hogy az eddigi lángok számát 900-1000-re tehetni, mely szám az évfolyamán hihetőleg tetemesen szaporodni fog.”

Fábián Borbála

Védendő védtelenek: a zöldike

Schneider Viktor-férfételei

A fiatal madarak tollazata fakóbarna alapszínű

■ Környezetünkben – legyenek ezek parkok, utcák, lakótelkek vagy akár a városunkat körülvevő erdők – tavasszal, nyár elején mindig sok a látni- és megfigyelni való. Virágaikkal ilyenkor mutatják legszebb arcukat a növények, aktívak az ekkortájt már előbújt rovarok, repülnek a nektárt kereső lepkék-pillangók, mindenfelől a madarak éneke hallatszik. Utóbbiak közül alkalmanként kitűnik egy trillák, csicsergések és füttyök sorozatából álló és sok „zs”-t tartalmazó ének, amelyet a madarászok „zsirozásnak” neveznek.

Ha nem is pillantjuk meg a hangforrást, tudhatjuk: a sorozatunk májusi folytatásában szereplő zöldike (*Carduelis chloris*) található a közelünkben.

A házi veréb nagyságú, 14,5-16 centiméter testhosszúságú madarunk „tollruhája” az öreg hímeknél leginkább sárgászöld, a tojóknál zöldesszürke árnyalatú, míg a fiataloké inkább barnás, hasukon szürkésfehér sávvozással. Mindezek mellett a fark

tövénél sárga folt figyelhető meg, az öreg madarakon, főleg nászidőszakban a szárny tollai élénksárga szegélyűek. A zöldike erős és kúpos csőre, valamint a lábai világos szaruszínűek, szemei sötétbarnák.

Bár a hímek éneke már februárban felhangzik, a tojó csak áprilisban kezdi építeni a talajszinttől 2-6 méter magasan, cserjéken vagy kisebb fákra kialakított fészket, amelyhez párja is hordja a fészkekanyagot. A fűszálakból, kéregdarabkákból, mohából, száraz levekből stb. készülő építményben április végére válik teljessé a jellemzően 5, ritkán 6 tojásból álló fészkealj. A tojó ezt követően kezd el kotlani, közben a hím eteti párját és énekével őrzi-jelzi a revírt. Az utódok mintegy két hét múlva bújnak ki a tojásokból, és nagyjából ugyanennyi idő kell ahhoz, hogy kirepüljenek a fészkekből. A zöldikék elsősorban növények (leginkább gyomok) magvaival táplálkoznak. A szülők kezdetben begyükben felpuhított eleséggel,

később hernyókkal és kisebb rovarokkal etetik fiókáikat (költési időszakban ezek jelentik a faj fő táplálékát). A fiatal madarak a fészke elhagyása után egy ideig repülés közben még bizonytalanul mozognak. Ebben az időszakban az öreg madarak gondoskodnak róluk, óvják, és gyakran a földön vagy cserjék ágain etetik őket. A fajra

A zöldike gyakran megjelenik a téli etetőn (háttérben egy széncinege)

az évenkénti két költés jellemző, az első befejezése után a pár új fészke építésébe kezd. A másodszori fiókanevelés általában július végére, ritkábban augusztus elejére fejeződik be.

A zöldike költő madárként Európa mérsékelt és mediterrán éghajlatú részein túl Észak-Afrikában és Kis-Ázsiában fordul elő. Magyarországon mindenfelé számíthatunk a faj felbuklására, így Felső-Bácskában bárhol megpillanthatjuk. Kedveli a túlelvélű fákat, ebből adódóan a legszívesebben elegyes erdőkben telepedik meg (magasabb hegyvidéki részekben és zárt erdőkben kevésbé), megtalálja helyét a városi környezetben, gyakori a temetőknél, a bokros, ligetes erdőkben-parkokban. Az ornitológusok a madarat inkább kóborlónak, mint tipikus vonulónak tartják. Hazai állománya egész évben közel állandó: az ősszel délebbre, a Balkán-félszigetre húzódnak „helyére” jellemzően Csehországból és Lengyelországból érkeznek fajtársak, tavasszal pedig mindenki igyekszik vissza az eredeti helyére.

A pintyfélék (*Fringillidae*) családjába tartozó madárról az ornitológiai irodalom több népi elnevezést jegyez. *Chernel István* szerint Baján harangoeska, zödi vagy zöldi, az Alföldön rütyü, Veszprémben krédling, Sopron környékén gréli és az országban többfelé ismeretes lörike néven (*Magyarország madarai különös tekintettel gazdasági jelentőségükre*. Budapest, 1899. IV. kötet, 599. oldal). *Kalocsa Béla* 1995-ös megállapítása szerint a zöldike állandó fészkelő madár vidékünkön (*A Gemenci Tájvédelmi Körzetben és közvetlen környezetében 1977 és 1994 között előfordult madarak listája*. = *Ártér. Bajai Kulturális Szemle*. 1995. 1-2. szám, 158. oldal). A közelmúltból származó adatok alapján hazai fészkelő állománya 525 000 - 639 000 párra tehető (2000-2012), és mérsékelt növekedést mutat (1999-2015) [*Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (2017) Magyarország madarai: Zöldike*. <http://www.mme.hu/magyarorszagmadarai/madaradatbazis-carchl/>]. A faj európai állománya stabilnak mondható, a szakemberek szerint településeken a fészket elhagyó, még gyengén repülő fiókákra a házimacskák jelentenek veszélyt. A zöldike természetvédelmi eszmei értéke a vidékfejlesztési miniszter 100/2012. (IX. 28.) számú rendelete szerint 25 000 Ft.

Bustya Olga képeiből

Téli Sugovica

Árnyas út

Külvárosi patak

Thassosi csónakok

Evangelikus templom (Baja)

BAJAI HONPOLGÁR

Baja és környéke honismereti
és kulturális folyóirata
Megjelenik minden hónap első napján
ISSN 1416-4469

Főszerkesztő: Dr. Mayer János
Főmunkatárs: Dr. Nebojszki László
Olvasószerkesztő: Sándor Boglárka

A szerkesztőbizottság tagjai:
Jász Anikó, dr. Laki Ferenc, Lex Orsolya,
Sarlós István, Sipos Loránd,
Zalavári László

Lapalapító:
Újvárosi Általános Művelődési Központ
Kiadó:

Bajai Honpolgár Alapítvány
Az alapítvány számlavezető bankja:
OTP Bank Nyrt. Bajai Fiókja
Szám száma: 11732033 20030119
Postacím: 6500 Baja, Telcs Ede u. 12.
E-mail: bajaihonpolgar@gmail.com

ELŐFIZETÉS: 06-79/322-600

Nyomdai munkák:
Arculat Nyomda Kft.

Felölös vezető: Csuvár Zoltán
Baja, Attila u. 15. Tel.: 79/428-944

A szerkesztőség a beküldött kéziratok rövidítésének és
stilisztikai javításának jogát fenntartja!